

E 11/16

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT.

XIII. ÉVFOLYAM.

9-10. SZÁM.

1904.

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET ÉRTESITŐJE.

SZERKESZTI:

MERZA GYULA.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TARTALOM: Feilitzsch Arthur báró: Közhasznú intézménye az E. K. E. ? — Herrmann Antal dr.: Barangolás a Kőrös völgyében (1 képpel). — Az E. K. E. XIV. évi jelentése. — Herrmann Antal dr.: Az erdélyi kincses mondák és hiedelmek. — Kovács Géza: Kirándulás a meziádi barlanghoz (4 képpel). — Hankó Vilmos dr.: Az erdélyi ásványvizekről. — Különnfélék: Üdvözlő válasz az E. K. E. védőjétől. — Berzevichy Albert dr. kultuszminiszter látogatása. — Szilágyi Dezső turista- emléke. — Az E. K. E. időleges kiállításai: I. Keleti szőnyegkiállítás. — II. Örmény kiállítás. — A timbora eredete. — Könyvesház: A Vágvidék mondaköre. — Egyesületi élet: Az E. K. E. közgyűlése (1 arcképpel). — Választmányi gyűlés. — A turista egyesületek múzeumai. — Helyreigazítás.

ELŐFIZETÉSI ÁRA 10 KOR.

AZ E. K. E. RENDES TAGJAI TAGDJUK FELJÉBEN INGYEN KAPJÁK.

MEGJELENIK IDŐKÖZÖNKÉNT.

KOLOZSVÁR,

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET KIADÁSA.

1904

E. K. E. iparcikkek.

— 5% az E. K. E. javára. —

E. K. E. -gyűjtő. Megrendelhető az *Unió* magyar ált. gyűjtőgyár r. t.-nál Budafék.

E. K. E.-pezsgő. Megrendelhető belatini *Belatiny* Artur pezsgőgyárosnál, Budapest, Üllői-út 60.

E. K. E.-rum. Megrendelhető *Gottschlig* Agoston udv. szállítónál, Budapest, Kőbánya, Felső-Vaspálya-u. 23. sz.

E. K. E. háziipari cikkek. (Kalotaszegi varrottások, székely himzések, csángó szőttesek, körösfői «himes» butorok). Megrendelhetők az E. K. E. irodájában, (Mátyás ház, Mátyás király utca 3. szám) Kolozsvárt.

Az E. K. E. kiadványai.

Kaphatók az Eggenberger-féle könyvkereskedésben (Hoffmann Alfréd) Budapest, IV. Kecskeméti-u. 3. sz. és az E. K. E. titkári hivatalában Kolozsvárt.

»Erdély» 1892—1895. évi folyama. Ára kötetenként: füzve....	10 kor.	— fill.
1896. évfolyama (elfogyott)		
» 1897—1903. évfolyamai. Ára kötetenként	6 kor.	— fill.
<i>Hankó Vilmos</i> dr.: Die Bäder und Mineralwässer der erdélyer Landestheile Ungarns	4 kor.	— fill.
<i>Hankó Vilmos</i> dr.: A fürdők helyes berendezése és az ásványvizek okszerű kezelése	2 kor.	— fill.
<i>Hankó Vilmos</i> dr.: Székelyföld, díszkötésben	10 kor.	— fill.
<i>Hankó Vilmos</i> dr.: Erdélyi fürdők, ásványvizek	1 kor.	— fill.
<i>Hankó Vilmos</i> dr.: Unde se petrecem vará? (oláh nyelven)	1 kor.	— fill.
<i>Hankó Vilmos</i> dr.: Milyen ásványvizet igyunk?	— kor.	40 fill.
<i>Molnár—Vajda</i> : Udvarhelyvármegyei kalauz	— kor.	50 fill.
<i>Méhely Lajos</i> : Brassóvármegyei kalauz	1 kor.	— fill.
<i>Pálffy Mihály</i> : Képek a gyalui havasokból	— kor.	40 fill.
<i>Radnóti Dezső</i> : Erdélyi Kalauz. Piros vászonba kötve. Ára: nem tagoknak	6 kor.	— fill.
E. K. E.-tagoknak	4 kor.	— fill.
<i>Téglás Gábor</i> : Hunyadvármegyei Kalauz	2 kor.	— fill.
<i>Kelemen—Fodor</i> : Kolozsvári Kalauz	1 kor.	— fill.
<i>Kelemen Lajos</i> : Kolozsvári Kalauz (füzve)	— kor.	40 fill.
<i>Semayer—Radnóti</i> : Képes kalauz az E. K. E. muzeumában	— kor.	40 fill.
<i>Gádófalvy István</i> dr.: A hitelszövetkezeti érdekhálózat kiépítésének kérdése a Székelyföldön	— kor.	20 fill.
<i>Hankó Vilmos</i> dr.: A székely ásványviz-ipar föllendülésének a feltételei	— kor.	20 fill.
<i>Hoffmann Géza</i> : A székelyföld kincsei	— kor.	20 fill.
<i>Mika Ottokár</i> : A székelykérdés megoldásának módjai	— kor.	20 fill.
<i>Rubinyi Mózes</i> : Csángó ország	— kor.	20 fill.
<i>Szűcs akvarrell-képek</i> : Gyilkos tó	3 kor.	— fill.
Remetei sziklaszoros	3 kor.	— fill.

Az E. K. E. új tagjai 1904. szept. 1-től okt. 31-ig.

Alapítók

— 200 koronával. —

Új tag

Ajánló

Sándor Kálmán nyug. kir. táblabíró és földbirtokos... Saját.

Merza Gyula E. K. E. főpénztáros..... Saját.

Rendes:

— évi 20 koronával. —

Gönc község ..... Közs. előjáróság.

Rendesek:

— évi 6 koronával. —

Kiczko Árpád műasztalos mester ..... Saját.

Macha Gusztáv magánzó és háztul. .... ifj. Pilder József

Dr. Szádeczky Béla egyet. könyvtári segédőr ..... Saját.

Winkler János kereskedő s. .... Saját.

Fölhívás.

Az E. K. E. hazafias feladatainak megvalósítására első sorban az a jövedelmi forrás szolgál alapul, melyet az egyes tagok belépésük alkalmával az E. K. E.-nek 6 évre önként biztosítottak. Ezen az alapon állítja össze az egyesület évi költségvetését és ugyancsak erre támaszkodva állapítja meg az igazgató-választmány is a munkaprogrammot.

Most, a midőn az évi zárlat előtt állunk, hazafias tisztelettel kérjük hátralékos igen t. tagjainkat, hogy megküldendő, avagy már megküldött, de tévedésből ki nem váltott *postai megbízásunkat* becses figyelmökre méltatni és tagdíjhátralékaikat avagy azok kilátásba helyezendő részleteit folyóiratunk vételével hozzánk juttatni sziveskedjenek. Ezzel közhasznú kötelességet teljesít minden egyes tagtárs, mert egy hazafias egyesület Erdélyben különösen indokolt kulturális és közgazdasági törekvéseit mozdítja elő. — Ebben a reményben kérjük a tagdíjkötelezettségek kiegyenlítését. Cim: Kolozsvár, Mátyás-ház.)

Kolozsvárt, 1904. október hó 31-én.

As E. K. E. pénztári osztálya.

E. K. E.-jelvény: Nagy, ára: ..... 3 kor. — fill.
Melltű, ára: ..... 2 kor. — fill.
Képes levelező lapok az E. K. E. múzeum Mátyás-házi szobáiról. (Kaphatók a múzeumban.). Darabja ..... — kor. 10 fill.

IRODALOM.

A külföldi sajtó Budapesten.

A bécsi sajtókongresszusnak mintegy 120 tagja tudvalevőleg lerándult Budapestre s ezek közül csak a fele utazott el harmadnap, a másik fele, számszerint 64 francia, angol, amerikai, orosz, német, olasz, spanyol, svéd, dán, norvég és belga újságíró még tovább is Budapesten időzött, tanulmányozni a magyar életet és művelődést, mely nekik eddig meglehetősen ismeretlen terület volt. Egész élvezettel a budai hegyeket járták be, esténként a színházakat nézték sorra és az elragadtatás hangján beszéltek mindenről. Legjobban meglepte azonban őket az akadémia, az egyetem, a múzeumok, szóval a tudományos és irodalmi intézmények. Aztán sorba járták a szerkesztőségeket és konstataáltak, hogy a magyar napi sajtó a fejlődésnek oly magas fokán áll, mint bármely külföldi nagy nemzeté. Az összes magyar lapok közül különösen egy kötötte le figyelmüket, a melynek óriás körforgó gépei előtt tisztelettel hajoltak meg, kijelentvén, hogy a látvány, a mit ezek munkaközben nyujtanak, valódi amerikai jellegű. Még nagyobb volt csodálkozásuk, mikor a lap egész személyzete előttük láthatóvá lett. Harminckét munkatárs, köztük számos országos nevű férfi, a kik éppen jelen voltak s a külföldi vendégeket fogadták, a szedőteremben 40 szedő, az óriási gépteremben 22 gépmester, tömöntő, formahordó és gyakornok, a kiadóhivatalban 26 hivatalnok, könyvelő, irnok és ügynök, a szétküldő hivatalban pedig 80 alkalmazott kihordó és elárusító, összesen 200, azaz kétszáz alkalmazott, nem számítva a mintegy ugyanennyire menő külön munkatársakat. Ily óriási létszámú személyzetet csak egyetlen egy lapnál találunk Magyarországon — szólt társaihoz Smith Jakab az angol küldött — jegyezzük fel uraim e lap címét és nyomtassuk ki a saját ujságainkban. És a külföldi újságírók sorban feljegyezték azt is, hogy ezt a páratlan lapot, melyet Egyetértésnek neveznek, egy negyedévre 7, azaz hét koronáért adják a Váimegyec-utca 11. sz. alatti kiadóhivatalban.

A **Divat Ujság**-ból Meglepő és szinte érthetetlen, hogy a míg a divat a bő ru-

haújjakhoz ragaszkodik, a legújabb téli kabátokon és bundákon a szűk ujjakat erőszakolja.

Egy másik szeszélye a legújabbra vágyóknak, hogy hadat izennek a vállak elegáns, lefelé huzódó formájának és csak azért is egy szinte természetellenes magas vállformát erőszakolnak, melyet ha másképp nem, hát az ujjá felső díszítése alá feszített halhéjjal vagy finom acélrugóval teremtenek meg maguknak.

Szűk és bő szoknya is erős harcba áll egymással. Okszerűen azt hinné az ember, hogy a vastagabb és nehezebb téli kelméssel, magától értődik a rövid és szűk szoknya uralma, mely télies. De a bő szoknya erősen szorítja a szűket. Igaz, hogy a bő szoknya is fönt a csipők körül szűk, — ezzel hizeleg viselőjének, — még ha bőre szabják is, addig-addig varrják, hajtogatják és vasalják laposra és szűkre, hogy épp oly hízlegőn simul a gazdája termetére, mint a legszűkebb angol szoknya. Csak lent bő, majdnem krinolinosan bő. A ruhák díszé utánzott prém és vékony sujtás, még pedig hol sima sorokban, hol gyűrűkben, de mindig pazar bőségben alkalmazva. A sujtás és prém mellett a legdivatosabb a vékony bórdisz, simán és himzetten, vagy pedig kicsipkézett és kilyuggatott csikokban és hajtókákban.

A minap is említettük már, hogy mennyire felkapott divat a prém-imitáció. Mindenféle meleg szövetet, olyanformán szőnek, hogy valamely divatos állatnak bundájához hasonlítsan és ebből varrnak azután egész téli kabátokat vagy pedig posztóval elegyest igen elegáns egész ruhákat. A gallér nem mindig kerek, vannak teljesen négyszögűek és igen hosszan lenyúló vállrészekkel, elől hosszú stólvál és a váll alatt valami zsákyszerűen összefogott ujjforma-félével.

A **Divat Ujság** minden hónapban kétszer jelenik meg. Előfizetési ára nagyon olcsó: negyedévre, postán való szétküldéssel, két koronára husz fillér. Előfizetni legcélszerűbben a kiadóhivatalba intézett postautalványon lehet. A **Divat Ujság** kiadóhivatala Budapesten, VIII., Röck Szilárd-utca 4. számú házában van.

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT.

Kiadja: az **Erdélyi Kárpát-Egyesület.**

KÖZHASZNÚ INTÉZMÉNY-E AZ E. K. E. ?

— A közgyűlés elnöki megnyitójából. —

Azok a feladatok és célok, a melyeknek szolgálatában az E. K. E. Erdély bércei között magának a polgárjogot megszerezte és kivívta: a *turistaság* terjesztése, megkedveltetése; *hazarészünk természeti szépségeinek, ismeretlen kincses tárházainak feltárása*; kapcsolatban a *közjólét* és *közművelődés* fejlesztésével, *közgazdasági* érdekeink szolgálásával.

A mikor 14 évvel ezelőtt az E. M. K. E. megindította azon mozgalmat, amelyből az E. K. E. bontakozott ki és alapított és egyesületünk a lehető legmostohább viszonyok között megkezdette működését: akkor a velünk együtt lakó és élő száz és oláh polgártársaink teljes bizalmatlansággal és ellenséges indulattal fogadták az E. M. K. E.-nek ezen alapítását.

Ma már örömmel állapíthatjuk meg, hogy ezen bizalmatlanság és ellenszenv nagy részben megszűnt, pedig a célok, a melyeket szolgálunk, a feladatok, amelyeknek megoldására vállalkoztunk, ugyanazok maradtak, nagyban és egészben azonosak az egyesületünket alapító anyaegyesület céljaival és feladataival. Csak az eszközök, amelyekkel dolgozunk, az utak, amelyeken kitűzött céljaink felé haladunk: — *másak*. A találkozópontra azonban ott fénylik, ott tündököl, ott sugárzik és világít messzeható fénynyel mindkét egyesület célja elé, — és ez: az önzetlen, tiszta és nemes magyar *hazaszeretet*, az igaz és hamisítatlan *hazafiság*.

Amíg az E. M. K. E. fölkeresi a veszélyeztetett vagy elnemzetietlenedett magyarságot és megmentésükre, visszahódításukra, valamint a magyar kultúra terjesztésére fordítja erejének legna-

gyobb részét: addig az *E. K. E.* tekintet nélkül a vidéket lakó nép fajaira, nemzetségeire, feltárja kicsiny hazarészünk rejtett természeti szépségeit, hozzáférhetővé teszi a természet gyönyörű alkotásait, menedékházakat és utakat épít nemcsak a magyar, de a nemzetiségi vidékek festői tájain is és úgy a hazai, mint a külföldi turistákat odavezeti, odairányítja a nemzetiségiel közre is, hogy keresetforrást nyitva nekik: őket is a közművelődésre, a magyar nemzet tiszteletére és e szent földnek, a magyar hazának, szeretetére tanítsa és buzdítsa.

A turistaság fogalma és gyakorlása igen sokféle és változatosan gazdag eltéréseket mutat az életben.

Én a turistaság alatt értem a vándor utasoknak azon félig élvezet, félig kíváncsiság és tudásvágy által sarkalt, de minden esetben a hazafiságon alapuló törekvéseit, hogy a moh-lepte sziklavárak és zuhatagok szépségeit kikutassák; bepillantsanak a természet ősrétegeibe és egy-egy hegymagaslatról, átöleljék lelkükkel azt a varázserővel vonzó látóképet, amely megtanít Istent imádni, hazát szeretni és a természet isteni alkotásai előtt leborulni! . . .

Nem az angolok világszaladását, de a nyárspolgárok vasárnapi hegyostromlását sem tekintem turistaságnak. Mert a míg az előbbinél az utazás csak unaloműzés, pénzköltés vagy pénzmegtakarításból áll, addig az utóbbiaknál a kirándulások többnyire a zöldben rendezett *lakomák* hulladékait hagyják hátra látogatójegyül, anélkül, hogy ennek fejében legalább az örökszép természet idealizmusát fogadnák be lelkük mélyébe. A valódi, az igazi turistának önmagában kell lefokoznia azt a mohóságot, amely a Baedeker után vakon indulva minden útjába eső kicsinyességet jobb ügyszó méltó szívóssággal tekint meg sorban és a mely több pénzzel, mint lelkigyönyörűséggel úgyszólván „utazóban — utazik!“

Az igazi turistának minden egyes kirándulása, utazása túl kell emelkedjék a hétköznapiágon. mert abból önmagának okulnia és ebből a köznek és a hazájának hasznára *lennie kell.* A lelki haszon nélkül járó turistáskodás legfeljebb sportszerű jelentőséggel bír, a mennyiben a szabadban való gyaloglás és testmozgás, a szervezet egészséges fejlődését, működését vonja maga után; — ellenben, aki a látottakat szívébe véste s azokat szóval, vagy tollal, szellemi gyönyörrel képes önmaga és mások elé visszaidézni: az már nemcsak követőket nevel, de honismer-

tető és a közművelődést elősegítő munkájával hazafias cselekedetet végez.

Akinek csak halvány fogalma van a természet szépségeiről, de van fogékonysága is irántuk, — ha egyszer megizlelte a lelki gyönyört, amelyet a természet alkotásaiban nyújt és áthatva, megilletődve azok varázsától, eliegéli az Isten szabad ege alatt, a hegyóriások és tündérvölgyek között eltöltött feledhetlen órákat: az igenis felkölti a vágyat másokban is és terjesztőjévé lesz a lélek nemesítésének, a honszeretetnek.

Ha a testi és lelki egészség, a szellemi gyönyör és a szervezet rugékonysága a turistaságon táplálkoznak: akkor mennyivel nagyobb az a haszon, amelyet a turistáskodónak a honismeret gyarapítására, hazánk népvizonyainak megismerésére és az azokból fakadó hazafias célok megvalósítására az *E. K. E.* feladatul tűzött ki és eddigi munkásságával részben meg is oldott.

Az E. K. E. kezét fog minden tisztességes, hazafias honpolgárral, vallásfelekezeti, társadalmi, anyanyelvi különbség nélkül. Keblére öleli a művelt elemet ép úgy, mint a föld egyszerű népét, mert kötelességének tartja a vagyon- és értelem-okozta különbségeket, a helytelenül salfogott politika és a nemzetiségi izgatás káros és elkülönítő válaszfalait — a hol lehet — lerontani, vagy legalább is áthághatókká tenni.

Erdélyt turistailag kiművelni, nevelni és megnövelni, azon egyik szép nagy és nemes feladat, amely a magyar turistaságra vár itt a királyhágóntúli vármegyék páratlan természeti kincsekben bővelkedő bérci között... Sokszor hallottam és hallom, hogy az E. K. E. nem tulajdonképeni közművelődési, vagy mondjuk kulturális egyesület... Hát nem kulturális munkásság-e az, amidőn ezt a parlagon heverő kincset akarja gyümölcsözővé tenni, amely az erdélyi részek jobbára ismeretlen tájszépségeiben mintegy kamatoztatlanul hevernek! Nem kulturális működés-e az, a melylyel béklyóiból igyekszik felszabadítani azokat a most még szunynyadó természeti erőket, amelyek hazarészünk idegenforgalmának és így a közvagyonosodás, a közművelődés és a népjólét idevezető csatornáinak kiépítésére lesznek és kell hogy legyenek fordíthatók? A feltárt természeti ritkaságok, a felvirágzó fürdőtelepek és néprajzi érdekességek hova-tovább vonzóerőt fognak gyakorolni; ideédesgetik a hazai és külföldi tőkét, a helyi érdekű és hegyi vasutak uralmukba veszik a ma még el-

hagyatott és a közforgalomtól elzárt gyönyörű vidékeinket; — szállók épülnek, gyárak emelkednek s az erdélyi különleges iparcikkek, ásványvizek és gazdasági termékek bejűtnak a világ piacára, új keresetforrások nyílnak mindenfelé, a nemzetiségi vidékek népe előtt is, útját vágva az izgatók és népámítók ma még jövedelmező káros kenyérkeresetének.

Messzire ragadna a képzelő erő, ha mindent fölölelnék, a mit a turistaság gyakorlása, a közjólét fejlesztése és a közművelődés terjesztésével az E. K. E. révén elérni lehet és a melyeket lelki szemeimmel már most előre látni és munkásságunk tárházába beraktározni akarnék. Egy azonban bizonyos és ez az: hogy az E. K. E. közhasznú voltát már eddigi sikeres működése igazolja és hogy minden egyesületi tag büszkén vehet részt abban a békés hadjáratban, amelyben egyesületünk céltudatosan és lassan, de győzedelmesen nyomul előre.

Aki az anyatermészetet egyszer megkedvelte és az aziránti szeretetet szívébe véste, az nem lesz többé hűtlen hozzá soha és ha tényleg nem gyönyörködhetik benne többé, legalább olvasás útján igyekszik a nem láthatókat lelki szemei elé varázsolni. És ime itt már az E. K. E. **irodalmi** tere is átviszi munkásságát; a tájleírásokkal, képekkel, folyóiratával, néprajzi és balneológiai műveivel, útmutató könyveivel, táj- és néprajzi muzeuma alapításával, egyenesen kulturális missziót teljesített és teljesít.

Párizsi testvéregyesületünk büszkén viseli nyomtatványai homlokán a „reconnue d'utilité publique“ jeligét, mely közhasznú voltának elismerését jelezi. Ezt az elismertetést — önhittség nélkül merem állítani — egyesületünk is régen kiérdemelte.

Feilitzsch Artur báró.

BARANGOLÁS A KÖRÖS VÖLGYÉBEN.

S magyar turistaság Erdélyben több mint szórakozó sétálás, sőt több mint testedző sport. A turistaság itt közgazdasági akció, kultura terjesztése, nemzeti szellem hódítása. A turista nem politizál, de a mit ő mivel, az mégis politikai jelentőségű. A magyar ember egyébként általában és alapjában nem turista természetű; de az erdélyiek lassankint kezdik belátni a turistaság fontosságát és megkedvelni az „élvjárást.“ Ez főképp az Erdélyi Kárpát-Egyesület érdeme.

Időnként meg akarok emlékezni a turistaság főbb mozzanatairól, kiváltképen azokról, melyeknek valami elvi jelentőségük van, s melyekből általánosabb tanulság vonható.

Kolozsvárt nagyobb társaság beszélt volt össze, hogy okt. 9-én kiránduj az oly hamar és méltán híressé vált révi cseppkő-barlanghoz — ha szép idő lesz a kitűzött napra, virradólag azonban Kolozsvárt ugyancsak esett az eső. De négy igazi turista mégis csak elindult a hajnali vonattal. Úgy gondoltunk, mint az oláh: Jobb a rossz idő, mint a semmiféle idő. Aztán, ha Kolozsvárt esik, nem kell okvetlenül Réven is esnie, s végül, ha 3 óraker esik, nem muszáj 7-kor is esni. Előre megjegyzem, hogy okoskodásunk bevált: egész nap igen alkalmas turista-időnk volt.

Kovács Géza, az E. K. E. új főtitkára, *Müller*, az E. K. E. főkönyvelője, *Szász F.*, buzgó Ekés és magam indultunk 3 óra 18 perckor reggel és 6 óra 27 perckor kiszálltunk a révi őrháznál (a vasuti késést nem számítva). Ott találtuk az E. K. E. úttörőjét, *Czárán Gyulát* és a révi földalatti labirint Thezeusát, *Handl* máv. felvigyázót. Az utóbbinak barátságos házában pazarul megreggelizvén, négyen *Márton* vezetővel a barlanghoz indultunk. Ez a *Márton* nagyon értelmes, használható és megbízható ember. *Handl*-nak állandó munkása volt a barlang feltárásában. Ő volt az első ember, aki életveszélylyel bejutott az ismeretlen mélységekbe, borzalmas szakadékokba. Ismeri a barlang minden követ és valósággal rajong érte. Nagyon jóra való hivatalos kalauz lesz belőle. Sőt jó volna, ha állandóan ottlakhatnék a barlang közelében, mint annak őre.

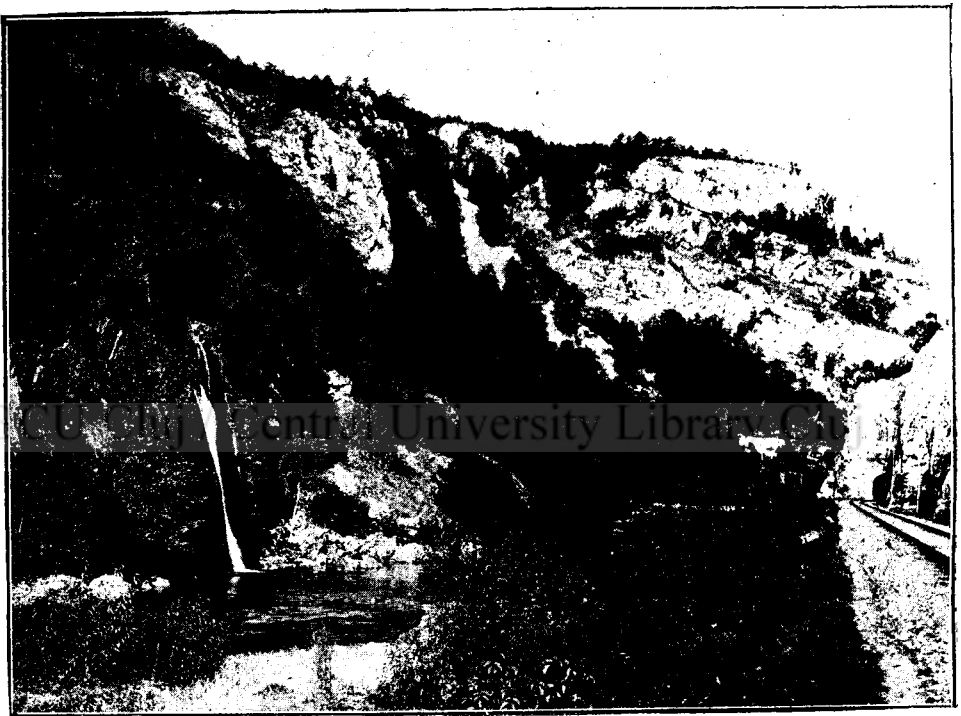
Korán keltünk, tehát volt időnk bőven. Megnéztük előbb a vasut mellett tündérvárat, s aztán — minthogy, sajnos, nincs palló a Kőrösön — a hidhoz visszakerülve, a turista-útra tértünk; felmentünk a nagy kilátóhoz, megkerültük azt a két sziklát, melyben hol két püspököt lát a képzelet, hol *Mén* Marótot és feleségét. Onnan üdvözöltük visszhangot keltő riadással a Kolozsvárról 10 óraker érkező vonatot

Majd leszállottunk a barlanghoz. *Márton* megnyitotta a rácsos vasajtót és mi beléptünk az alvilágba. Bejártuk a földalatti tündér uradalmat. Csak a tóra nem mehettünk, mert a csónak nem volt használható. Egy speciális tutaj kellene ide.

Nem írom le a barlangot. Számos leírását olvashattuk az utóbbi időben, némi túlzásokat is. Én látom az ismeretesebb hazai barlangokat és sok híres külföldit is. A révi barlang nagy változatosságával és érintetlenségével tűnik ki. Az utóbbit annak köszönheti, hogy most fedezték fel. Régebbi, híresebb barlangjaink minél hozzáférhetőbbek, annál inkább össze vannak rongálva és be vannak füstölve. (Kivételek a többek közt a példásan gondozott dobsinai) Ha tava bejárható lesz, a révi barlang nagyon sokat fog nyerni. Így is a legnagyobb elismerésre méltó, hogy *Handl* ilyen rövid idő és ilyen szerény eszközökkel ilyen ügyesen tudta hozzáférhetővé tenni, hogy kissé gyakorlott és bátor hölgyek is könnyen be tudják járni. A barlang alsó járatán egy jókora patak folyik keresztül, mely néhány lépésnyire a barlang szájától, az ismeretes, a vonat ablakaiból látható révi vizesést alkotja. Vajjon e patak a pár kilométernyire levő tizfalusi barlangból jön e, az könnyen kideríthető élő állatokkal, festékekkel vagy forgácssal, stb való kísérletezés

útján. Ha a révi barlang csakugyan összefügg a még sokkal nagyobbse-rűnek mondott tizfalusival, s e kettőt bejárhatóan össze lehetne kötni, akkor elsőrendű, világhírű természeti csodát mutathatnánk a bámuló külföldnek is.

A barlangkutatás a legérdekesebb, legingerlőbb turistai feladatok közé tartozik. A misztikus alvilág meglepő bizarr alakulataival erősen vonzza a kíváncsiságot, izgatja a képzeletet s a tudomány is nagy hasznát veheti a barlangok feltárásának. Én már több ízben sürgettem, hogy az E. K. E. komolyan fogjon hozzá területe páratlan gazdag barlang-világának rendszeres, céltudatos turistai, műszaki és tudományos tanulmányozásához, feltárásához és szánjon erre jelentékenyebb összeget

A révi vizesés.

A révi barlang vidéke Erdély kapuja. Itt szokott a királyhágóntúli s a külföldi turista és utazó Erdélybe jönni. E vidék tele van a legváltozatosabb turista-jelenségekkel. Jó reklám-kirakata ez Erdélynek. Beljebb csalogatja az utast. Jól tette az E. K. E., hogy nagy utászával, *Czárán*nal itt remek turistaútat csináltatott. A révi barlang igazi turista slager, valódi szenzáció Nagyváradról is, Kolozsvárról is nagyon kényelmes kirándulás. Megérdemli, sőt megköveteli a kultiválást. A barlang előtt a vizesés fölött pompás ház van, mintaszerű nyaralótelep volna páratlan parti és hegyi sétákkal. Legalább turista- és őrházak kellene itt okvetetlenül emelni s egy pallót át a folyón; legjobb volna a közeli őrháznál, a hol könnyen megállhatna a reggeli és az estéli személyvonat Forgalmi és közlekedési érdek ez. A máv.

könnyen megcsinálhatná mindezt. Haszna is volna belőle és e mellett gavalérosan pártfogolná ezzel a közérdeket

Dél volt, mikor ismét napvilágra kerültünk. Szerény falatozásunkat épen elvégeztük, mikor jöttek a kolozsváriak: *Palkovics* nyugalmazott altábornagy, az E. K. E. legbuzgóbb tagja, aki jobban bírja a marsot (mindig csak *előre*), mint az ármádia összes aktiv tábornokai; ott voltak még *Ruzitska* tanár és neje s egy brassói hölgy. *Czárán* és *Handl* kísérték őket.

A legszívélyesebb kölcsönös üdvözlés után tovább mentünk. Még mindig volt elég időnk, tehát végig jártuk az E. K. E. turista-utját, mely kényelmes kanyarulatokban és hosszú szalagokban halad a körösparti hegyek lejtőin és gerincein, frappáns kilátásokat nyujtva a folyton változó képeket mutató regényes völgyekre. Így ereszkedtünk le Vársonkolyos felé. Itt *Schütz* ismert vendéglőjében épen oly jóízűen, mint olcsón meguzsonáltunk, közben a falusi notabilitásokkal az E. K. E. muzeum számára bizonyos etnográfiai tárgyak iránt értekezve és az oláh parasztok vasárnapi konzerválását hallgatva.

Aztán mentünk a brátkai állomás felé. De nem az alaguton át, hanem a Körös kanyarulását a Szurdukon át követve. Igen érdekes részlet, a melyet nem láthat a vonaton utazó. De a gyalog turista is ritkán, mert a folyó a meredek marm sziklalábát mossa, nincs utnak hely, a hegy csucsán kellett átkapaszkodnunk és túl meredek lejtőn lekusznunk. Egy parti ösvényen itt sok időt és fáradságot lehetne megtakarítani és hozzáférhetővé tenni egy regényes völgyszakaszt, melynek fő éke az ugynevezett magyar barlang imponáló portáléja

$\frac{3}{4}$ hatkor a brátkai állomásnál voltunk. Gyalog jártuk be a nagyváradi—kolozsvári vonal legszebb szakaszát, melyben százezeren gyönyörködnek a vonat ablakaiból. Főleges mondani, hogy turista utunkról tekintve ez a szakasz hasonlíthatatlanul szebb.

Vonatunk készt. Fél hétkor indult s mi csak 9 után érkeztünk Kolozsvárra.

Az egész ut egy kis napi kényelmes kirándulás. *Kovács* Gézával ketten ezt a turát megtettük tavaly karácsonkor, de sokkal nagyobb uttal. Vársonkolyoson szállottunk volt le, bejártuk a gyönyörű Misid völgyet és érdekes barlangjait és a runki hegyen át kerültünk a körösmenti turista-útra. Sötétben, lámpással haladtunk le a révi állomáshoz, s itt még felúgorhattunk a félórai késéssel induló vonatra. Mert a bátor turistának mindig kedvez a szerencse!

Herrmann Antal dr.

AZ E. K. E. XIV-IK ÉVI JELENTÉSE.

— A f. évi október hó 2-án tartott közgyűlés alkalmából a választmány nevében előterjesztette Kovács Géza. —

Tisztelt Közgyűlés!

Egyesületünk választmánya a mai napon 14-szer lép ki a nagy nyilvánosság elé, hogy egy évi munkásságáról jelentést tegyen és számot adjon a reá bízott javakról.

Tisztelt Közgyűlés! 14 év egyesületi életnek kevés. De tagadhatatlanul számot tevő idő egy olyan egyesület életében is, a melyet nem divat, nem szereplési vágy, hanem a közszükséglet hívott életre és emelt arra a polcra, a hol ma van . . . Valamint a gyermeknél a betegségek iránt való fogékonyságot illetőleg legveszedelmesebb az az időszak, a mikor a szerető édes jó anya emlőtől, ölelő karjaitól elválasztva új életrendre kényszerítetik, járnai tanul: — azonképen van az egyesületek élete is!

Az első évtized éveit a kísérleti esztendő, járógyakorlatok, tanulási évek, — azonban mindig biztos mutatói az életképességnek, vagy az elmulásnak.

Egyesületünk a második tized közepén már túl van a kezdet nehézségén. Bizonyoságot tett és teszen mindennap életrealitásáról. Megkezdődtek a születéskor hozzáfűzött reményeknek valóra váltásai . . .

De megkezdődött a rideg valóság is, mert már évek óta a magunk lábán járunk! Nem lesik többé aggódó jóindulatu szemek, hogy ne botoljunk meg az utca kövében, a kik törekvéseinket sokszor félremagyarázzák és ha nem tőlünk függő okok miatt, vagy az élet és a fejlődés körülményeinek nyomása alatt, avagy tévedésből hajszalnyit is kitértünk utunkból: a legszigorubb és bátran kimondhatjuk, sokszor a nem tárgyilagos bírálatot gyakorolták velünk szemben.

Az elmúlt 14 év alatt volt elég része egyesületünknek örömben, vigságban és reményben, de be kell vallanunk azt is, hogy soha nem szűkölködtünk szegénységben, nyomorúságban sem! Utunk sokszor illatos virágok között vezetett át, sorvasztottak nagy betegségek, de a csüggedést sohasem ismertük. Gyakran, amikor reá sem gondoltunk, legszebb és legnehezebb alkotásaink munkájának közepette mérges rovarok csipéseit kellett elszenvednünk.

A méltatlan támadások sokszor a szívek gyökeréig nyilalottak. Elhallgattuk Krisztusi türelemmel és sohasem szűntünk meg remélni és haladni a kitűzött cél felé. A végzett munka kézzelfogható eredményeit ma már letagadni nem lehet! Ékesen szóló védőink vannak. Beszél mellettünk a külföld elismerése, a megindult idegenforgalom, az erdélyi fürdőknék és ásványviz-üzleteknék fellendülése, az általánosan észlelt turistáskodási kedv, útjelzéseink, menedékházaink, a székely akció és legfőbb büszkeségünk: az igazságos Mátyás király születési házában berendezett állandó balneologiai kiállításunk, háziipari mintagyűjteményünk és néprajzi muzeumunk!

A 13. közgyűlés beszámolóján a legszebb reményekkel néztünk a jövőbe. Fájdalommal kell azonban jelentenünk, hogy azok a szép tervek, a melyeket a brassyói közgyűlésünkön, „Erzsébet“-zászlónkat a Czenk kopasz tetején az Árpád-emlék alatt büszkén lobogtatva, szíveinkben és agyunkban szent hevület közepette termeltünk és a 14-ik évhez fűztünk: valóra mind nem válhattak . . .

Egyesületünk egész élete, munkálkodása a 14-ik évben is hasonlóan a többi elmúlt évekéhez, — mindig egy nyitott könyv volt. Olvashat belőle mindenik tagunk! A választmány és tisztikar összes munkálkodása „Erdély“ folyóiratunkból, mint egy tükörről mindig látható. Alig lehet tehát más feladatunk, mint az „Erdély“-ben már leközölteknek összefoglalása, csoportosítása és a T. Közgyűléshez a választmány jelentéseképen való előterjesztése.

Ha talán választmányunk ez évi jelentésében néhol egyes kérdéssel részletesebben foglalkozunk: a T. Közgyűlésnek elnézését kérjük, mert szükségesnek kell azt tartanunk ama rendkívüli körülményeknél fogva, melyeken egyesületünk a múlt évben keresztül ment . . .

A múlt egyesületi év talán egyike volt a legnehezebb éveknek, a melyeken eddig átmentünk. A milyen áldatlan és sivár volt a politikai és közzgazdasági élet a múlt

évben: épen olyan reménytelen volt egyesületi életünk is. Fennálló terheinket fizetni kellett; jövedelmi forrásaink elapadtak. Legmunkásabb tagjaink kidültek soraink közül. A tagdíjak rosszul folytak be . . . stb. . . stb. . .

De a hol a veszély, ott van az Isten mindig a legközelebb! Betellett minálunk is! Munkás, buzgó tagjaink segítségünkre siettek . . . Tagjaink érdeklődése, munkakedve szokatlan arányokban nyilvánult s újra szeretet vett körül! Nem engedte, hogy elcsüggedjünk és előmozdította azt, hogy e 14-ik évünket is — ha nem is nagy, de mégis — eredményekkel zárhatjuk le.

A mult év zárszámadásából kitűnik, hogy hiábavaló volt minden igyekezetünk, hogy a költségvetést betartsuk, mert a bevételek az előirányzatnál jóval alul maradtak; természetes tehát, hogy kiadásainkat is ahhoz kellett szabnunk. Ennél fogva számos szép terv megvalósításának, alkotásának későbbi időre való elhalasztásába kellett bellemennünk.

A szükség parancsát kellett követnünk, mert az egyesület jövedelmének egy része előre le volt és van ma is kötve. 1800 koronával tartozunk a tordahasadáki utért; 2000 koronával a bihari alkotásokért; 4800 koronával a Pilis-monori menedékházakért és 1800 koronával a révi turista utért.

Az említett tartozások törlesztésének módozatai fel vannak véve a f. évi és jövő évi költségvetésbe. Ez alkalommal hasonlóan az 1902. évben Sepsiszentgyörgyön tartott közgyűlésünkön tett indítványunkhoz újlag javasoljuk, hogy az egyesületi alkotások tervezése és kivitele mindig csakis az egyesületi pénztár állapotához, jövedelméhez mérten történjék, mert a multak tapasztalatai arra tanítanak, hogy a várható, sokszor bizonytalan jövedelmet az egyesület létalapjának megrendítése nélkül előre lekötni nem szabad. A tervezés, megvalósítás és a pénztár fizetőképessége közötti helyes aránynak megtalálása mindig mint elsőrendű feladatnak kell szemünk előtt lebegnie.

A mult egyesületi év folyamán örömmel tapasztaltuk a turistáskodási kedv élénk fellendülését. Meg kell említenünk azt az öröndetes jelenséget is, hogy közönségünk kezd kinőni a gyámkodás alól és kisebb csoportok az egyesület kidolgozott terveinek felhasználásával minden külön vezetés nélkül évről-évre nagyobb számban próbálkoznak szűkebb hazarészünk festői városait, falvait, fürdőit és fenséges természeti szépségeit felkeresni, megismerni.

Kidolgoztunk a mult év folyamán 86 kirándulási tervet. Vezetjük és rendeztük az orvosok és természetvizsgálók 4 nagy kirándulását, továbbá 15 iskola kirándulását, melyeknek rendben való lebonyolítása kemény munkát adott úgy a központi irodának, valamint vidéki osztályainknak.

I. Testületi kirándulások a következők voltak:

A magyar orvosok és természetvizsgálók kirándulása:

a) Marosújvárra	20 részvevővel
b) Kolozsra	15 „
c) Tordahasadákhöz	65 „
d) Székelyföldre	25 „

Összesen . . . . . 125 részvevővel.

II. Intézeti kirándulások voltak.

1. Csíksomlyói róm. hath. főgymnasium kirándulása 22 növendék; 1 tanár.
2. Székelykereszturi unitárius gymnasium 23 tanulója és 3 tanára.
3. Marosvásárhelyi r. kath. főgymnasium 30 növendéke és 4 tanára. felelőségeikkel.
4. Nagyváradai honvéd hadapródiskola 33 növendéke, 6 tanára.
5. Mezőtúri ref. gymnasium 10 növendéke és 1 tanára.
6. Oraviczabányai polg. fiúiskola 52 tanulója, 4 tanára.
7. Brassói főgymnasium 63 növendéke, 4 tanára.
8. Dévai áll. főreáliskola 60 növendéke, 4 tanára s 5 hozzájuk csatlakozó nő.
9. Bpesti felsőipari szakiskola 15 növendéke, 1 tanára.
10. Hajdunánási ev. ref. főgymnasium 15 növendéke, 3 tanára.
11. Zombori áll. főgymnasium 26 növendéke és 3 tanára.
12. Nagyszebeni szász tanítóképző 16 növendéke és 1 tanára.
13. Kisvárdai polg. fiúiskola 12 növendéke és 4 tanára.
14. Szilágycsehi polg. fiúiskola 21 tanulója, 3 tanára s 2 csatlakozó nő s végül a
15. A budapesti II. ker tanítónő- és nevelőnőképző-intézet 41 növendéke, 2 férfi és 2 nő tanárja.

Tehát összesen 439 tanuló és 46 tanár.

Az intézeti kirándulások vezetésében és rendezésében legtevékenyebben vettek részt brassói, dévai, segesvári osztályaink. Legyen nekik hála és köszönet buzgó munkájukért. Kiváló tevékenységet fejtett ki továbbá Sztróini Román bányatanácsos, petrozsényi ügyvivőnk is. Ennélfogva indítványozzuk, hogy úgy az egyes osztályoknak, valamint nevezett ügyvivőnknek fáradhatatlan ügybuzgalmukért szavazzon a T. Közgyűlés köszönetet!

Az élénk turistasági mozgalmak közepette azonban egy sajátságos tünetet is kellett észlelnünk a múlt évben, melynek helyes mederbe való terelése jövőben egyik feladatunk kell, hogy legyen.

A múlt évben ugyanis a gyalogszerrel és pénz nélkül utazó tanulók mint s ásk a h a d lepték el inséges népünket; mindenütt ingyen ellátást, szállást koldulva, sőt néhol követelve is.

Ez ügyet erélyesen rendeznünk kell, mert az ilyen turisták eddigi lelkes híveinket: a szegény tanítóságot, papságot és jegyzői kart idegenítik el a turistaság jó ügyétől. . . A mai nehéz megélhetési viszonyok közepette nem kis feladat egy szegény tanítónak, vagy jegyzőnek minden héten 2—4 tanulót megvendégetni.

A megindult nagyarányú idegen forgalomnak indító oka az egyesületünk által 14 évben keresztül folytatott lankadatlan agitáció volt. Azonban kétségtelen az is, hogy az idegenségnek Kolozsvárra és Kolozsváron át való özönlését a Mátyás-szobor és azzal kapcsolatban a mi szép, gazdag és tanulságos muzeumunk mozdította elő. Nem járt a múlt évben Kolozsárt idegen, aki ne sietett volna muzeumunkat megtekinteni és végigtanulmányozni. M u z e u m i l á t o g a t ó i n k s z á m a n y á r k ö z e p é n érte el a 10,000-et! Amerika, Nagy-Britannia, Franciaország, Németalföld, Finnország, Norvégia, Németország és Törökország turistáit és tudósait üdvözölhattük és kalauzolhattuk muzeumunkban.

Muzeumuk fejlesztésére a múlt évben személyzet és anyagi erő hiánya miatt keveset tehattunk. Legfőképpen a tárgyak konserválására, épségben való fentartására és berendezési-szekrényekért még fennmaradt számláink kifizetésére törekedtünk.

Leginkább ajándékozás útján kaptunk tárgyakat. Ajándékozás és esere útján kiválóan gyarapodott a könyvtár. A szaporulat 226 darabot teszen ki. Fel kell említenünk M á l y I s t á n dr. ajándékát, aki Albin több, mint 1½ méteres anatómiai atlaszával gyarapította muzeumunkat. A kiválóan becses könyvet a balneológiai szobák egyikében állítottuk ki külön állványon. Ujra rendeztük és feltároltuk a könyvtárt; a fűzött könyveket pedig beköltettük.

Immár elodázhatatlanná vált a könyvtár épségben és rendben tartása érdekében a könyvtári szekrények beüvegezése. Ezen célra 150 koronát kérünk a T. Közgyűléstől.

Számos becses képeink raktáron hevernek. Utólagos jóváhagyás reményében 4 forgatható állványt készítettünk; a képeket kiállítottuk, hogy a képekben levő nagyon kiaknázatlanul ne heverjen, hanem a turistáskodási kedvet élvezze.

Törekednünk kell a muzeum továbbfejlesztésére is: hiszen a mozdulatlanság egyetlen a halállal. A fejlesztésnek természetesen olyannak kell lennie, hogy egyesületünk anyagilag meg ne terheltessék. A munkát pedig aképen kell beosztani, hogy turistasági főágazatunk hátrányt ne szenvedjen, hanem egyik osztály egészítse ki szép harmóniában a másikat.

Első sorban bővítenünk kell a helyiséget 2 nyitott folyosónak beüvegezésével. Házi munkaerővel 200 korona költséggel e feladatot megoldhatjuk és a már meglevő tábláinkon az eddig gyűjtött és az ezután gyűjtendő tárgyainkat jól kiállíthatjuk.

A további gyűjtést — természetesen az esetleges államsegély erejéig — Herrmann Antal dr. muzeumi igazgatónk vezetése alatt Csikmegyében és Kolozsvár környékén a tél folyamán végeznők.

A korábbi évek működéséhez hasonlóan a múlt évben is serényen szolgáltuk a balneológia ügyét. Igyekezünk a hazai fürdők reklamázasára. Számos kérdészködőnek felvilágosítást adtunk és különösen P o l i á n y Z o l t á n dr. bukaresti ügyvivőnk javaslatai alapján az ásványvizeknek Ruméniában való terjeszkedését tűztük magunk elé.

A balneológiai egyesület kongresszusán egyesületünket képviseltettük és Budapesten a kereskedelmi múzeumban állandó erdélyi ásványvíz-kiállítást tartunk fenn.

Az inséges székely nép felsegélyezésére indított akció, — melyet annak idején egyesületünk kezdeményezett — helyes irányba terelődött. A kormány vette az ügyet kezébe. Nem maradt tehát más feladatunk, mint Székely Osztályunkkal, — melynek élén O r b ó k M ó r kiváló buzgalommal végezte feladatát, — az ügyek menetét figye-

lemmel kísérteni és véleményes javaslatokkal a kormányt támogatni. Továbbá a kolozsvári székelység ügyét szolgálni.

Népkönyvtárakat kértünk több székely község részére. Itt említjük meg, hogy felterjesztésünkre a kormány 1000 korona értékben népkönyvtárt engedélyezett a szolnokdobokamegyei Somkerék községnek, alapító tagunknak is.

A székely társaságok, iskolák és községek között kiosztottuk „Erdély“ folyóiratunknak fölös füzeteit. Egyesületünk céljainak megismerése, becsülése és szeretete ez által terjed a nép között is és a káros ponyvairodalom is háttérbe szorul. Kérjük a t. Közgyűlésnek ezen intézkedésünkre vonatkozó jóváhagyását!

Az 1900. évben háziipari actióra a kereskedelmi minisztertől segílyt kaptunk volt. A multakban kiváló eredményeket is értünk el. A háziipar érdekében indított mozgalmunkkal azonban a mult évben kormánysegély hiányában szünetelnünk kellett és csak tisztán felvilágosítás-adásra és közvetítésre szorítkozhattunk. Háziipari mintagyűjteményünket azonban újra rendeztük és egyesületünk képviselőt küldött a választói kiállításra, hogy Kolozsmegye háziiparával tisztába jöjjünk... A kereskedelmi kormánytól háziipari célokra újlag segílyt kértünk és ha kapunk: a segíly erejéig dolgoznunk kell, mert idegen turistáinknak a háziiparra irányuló figyelme, kereslete folyton növekedik. Ezt kielégíteni pedig az E. K. E. van hivatva.

Meg kell említenem, hogy brassói osztályunk egyes kirándulásait rendszerint háziipari kiállításokkal köti egybe és kötötte a folyó évben is Zajzon községben. Ezen módszer kiválóan alkalmas arra, hogy a népet s annak munkáját megismerjük, megszeressük és megszerettessük. De a nép is megszeret bennünket, mert látja, hogy neki keresetforrást nyitunk és majd hűséges támogatónk leendő turistásági céljaink kivitelében is. Közvetítésünkkel eddig 43,226 kor. jutott a néphez.

A turistáságnak kiválóan alkalmas segítő eszköze volt s az is volna a — kerékpár. Kerékpáros osztályunk a multakban kiváló tevékenységet fejtett ki; azonban a mult évben a kerékpáradó miatt nagy visszaesést kellett tapasztalunk. Az osztály működni egyáltalán nem tudott; de van reményünk, hogy könnyű lovasságunk — ha az adó el lesz törölve, — (talán) a jövő évben újra szerveződik és a szép multu kerékpáros turistáság méltó leendő híréhez!

*

Irodalmi bizottságunk Szádeczky Lajos dr. elnöklése alatt behatóan foglalkozott rég vajudó kiadandó munkánknak, a „Világszép Erdély“-nek kérdésével. Ezen munkánknak kiadása annyival is inkább kötelességünk, mert sokszorosán tapasztaltuk, hogy az erdélyi idegenforgalomnak legtöbb előmozdítói kiadványaink voltak. Különösen a „Székelyföld“ című díszmunkánk tett a közönségre nagy hatást. Ezen utóbbi kiadványunk teljeseen el is fogyt.

Az „Erdélyi Kalauz“-nak II-ik kiadása szintén fogyatékan van és a III-ik kiadást idejekorán előkészíteni sürgős kötelességünk. Azt hisszük, sajátos állapot volna az, ha egyesületünknel az idegenség kalauz-könyvet keresne és nem találja. Ennélfogva javasoljuk, hogy a t. Közgyűlés szavazzon köszönetet az irodalmi bizottságnak és Szádeczky Lajos dr.-nak a végzett munkáért és egyben bizza meg őket, hogy az említett munkákat első helyre tevén: az „Erdélyi Kalauz“-t készítsék elő. Az 1905. évi költségvetésben a két munkára már bizonyos összeget felvettünk.

Az említett két kiadvánnyal kapcsolatosan foglalkoznunk kell Erdély turistatérképével is, mert annak kiadását folyton sürgetik. Egyesületi irodánk a nehéz átmeneti állapot dacára igyekezett serény munkájával az egyesületet azon a színvonalon megtartani, melyre a multakban sikerült felemelni. A könyvtár ujonan való rendezése, klisé-lettár készítése munkáján kívül számbavette a kiadványokban fekvő értéket, mert az a mérleg-számlán nem jelentkezik. A kiadványok értéka az Erdélylyel együtt 10,690 korona.

Számos ügy közepette kiterjedt levelezést kellett folytatnunk a tagokkal a tagdíjak behajtása érdekében, — mert hasonlóan más egyesületekhez, nekünk is küzdenünk kellett és kell a tagdíj-hátralékok koloncával. Ha erélyesebb intézkedéseket folytattunk ez irányban: számolnunk kellett számos kilépéssel is...

Összekötötésben és csereviszonyban vagyunk 27 külföldi és 38 belföldi egyesülettel. Jelenleg van 16 tiszteleti, 54 alapító, 2087 rendes, és 242 pártoló tagunk. Kilépett a mult év folyamán 135 tag. Ujonan belépett 79 tag. Elhalt 17 tag. A hiány pótlására jövőre nagy taggyűjtést kell indítanunk. Kérünk erre felhatalmazást a T. Közgyűléstől. Nevesebb elhunyt tagjaink közül felsorolom Jókai Mór dr. tiszteleti, Császka György érsek, alapító, Velits Ödön tordai polgármester, Kazay Rezső igazgató választmányi munkás tagjainkat és végül — a kit talán legelőli kellett volna említenem: Radnóti Dezső feledhetetlen főtitkárunkat, kinek

egész élete össze volt forrva az egyesület életével, és a kiből a turistaságnak eszmékben gazdag előharcosa dőlt ki soraink közül! Kérjük a T. Közgyűlést, adjon nekünk felhatalmazást arra, hogy annak, a ki annyit küzdött és dolgozott egyesületünkért: közadakozásból állíttathassunk egy síremléket! Ne legyen jeltelen és ösmertelen annak sirja, a ki férfi kora javát természeti szépségeink feltárására, megjelölésére és ösmertetésére áldozta fel! . . .

Tapasztaltuk, hogy a taglétszám megtartására és szaporítására kiválóan nagy hatása van a folyóirat pontos és sűrűbb megjelenésének, ezért igyekeztünk azt minden második hónapban megjelentetni. A szerkesztői teendőket a főpénztárosi nehéz munka mellett, tisztán ügybuzgalomból *M e r z a* Gyula tagtársunk végezte. Indítványozzuk, hogy a fárasztó és nehéz kettős munkáért szavazzon a Közgyűlés neki köszönetet!

A mult egyesületi év folyamán tartottunk 1 turistaértekezletet, 6 tisztikari tanácsulást és 7 választmányi ülést. Az egyesület ügymenetét a tisztikari tanácsi és választmányi üléseken rendszerint *F e i l i t z s c h* Arthur báró elnök urunk vezette s ha néha akadályozva volt, *H e p p e s* Miklós, *H a n g a y* Oktáv, *S z á d e c z k y* Lajos dr. és *T e l e k i* László gróf alelnök urak voltak szivesek őt helyettesíteni. A jegyzőkönyveket vezette kiváló buzgalommal *Kelemen* Lajos.

Vidéki osztályainkat egyrészt újjá kell szerveznünk; az erre vonatkozó intézkedések már meg is tétettek. Legnagyobb tevékenységet fejtett ki a mult évben is (az osztályok között) a brassói osztály. Kevés anyagi eszközökkel dolgozik ugyan, de azért az útjelzések, útkészítések munkája náluk sohasem szünetelt. A Czenk, a Czukás, Donghavas, Királykő, Nagykőhavas rendszeres jelzései és feltárásai tesznek tanuságot a brassói osztály életrealóságáról. A brassói osztály élén *Zakariás* János alelnökünk áll, a kinek ügybuzgóságát meghálálni másképp nem tudhatjuk, minthogy jegyzőkönyvi köszönet szavazását indítványozzuk.

Egyik legszebb alkotásunk, Kiskirálykői menedékház azonban a mult évben leégett. A biztosításból a brassóvmegyei osztály pénztárához 1672 kor. 78 fill. folyt be.

A mult évi időjárás a turistakirándulásoknak nagyon kedvezett. Turistaosztályunk *G y ö n g y ö s s y* Béla kir. erdőfelügyelő, osztályelnök vezetése alatt igyekezett is a kínálkozó szép időt kellőleg kihasználni. A turista-osztály rendezett 1 tanulmányi kirándulást, a Szent László turista-körút elkészítésc céljából a Tordahasadékhoz. Felavatta a kányafői menedékszin. Kirándulást rendezett *Jegenyére*, a Székelyői vizeséhez, továbbá felavatta és átvette a révi és rézbányai turistautakat kapcsolatban egy-egy szépen sikerült kirándulással. A kányafői menedékszin befejező munkája megtörtént. Azonban, hogy az üdülöhely céljának megfelelően, azt folytonosan fejlesztenünk kell és gondoskodnunk kell arról, hogy az alsó útból is feljaro ösvény készíttessék, esetleges telekvásárlással is; melyre előzőleg beleegyezést kérünk! . . .

A fenyő-ültetvények nagyon sokat szenvedtek a szárazság miatt. A kiszáradt fák pótlását a jövő tavaszon foganatosítjuk.

Elkészült a mult évben a Szent László körút, a mely felöleli a Turi és Tordai-hasadékokat és a Szent László-kútját. Az útkészítés munkáját hasonlóan a rézbányai körutak munkájához, *Czárán* Gyula tiszteleti tag urunk vezette: az útjelzéseket pedig *Melitskó* Frigyes máv. felügyelő és *Nemes* Győző osztálytitkárunk. Javasoljuk, hogy a közgyűlés szavazzon nekik jegyzőkönyvi köszönetet.

A székely körvasút építésének megkezdése nagy befolyással lesz majd a székelyföldi elhanyagolt turista-viszonyokra. Egyesületünknek előrekészülve kell várnia az eseményeket és egész súlyával *Csik* megye rendszeres turistikai feldolgozására kell magát vetni. Turistai szempontból különben örvendetes jelenséget tapasztaltunk a mult év folyamán. Ugyanis a helyi érdekeltségek is valahára tudatára jöttek a tristasági munkálatok fontosságának és nem várják azt, hogy mi erőszakoljuk rájuk magunkat, hanem hajlandók a munkát irányításunk szerint minden vonalon felvenni.

Igy *Tusnád-fürdő*, *Szovata-fürdő* készségesen állanak rendelkezésünkre a jövő év munkálatainál. *Csik-Lázár* falva székely községnek terveket küldöttünk a Szent-Anna-tó-i menedékház felépítéséhez. A *Gyilkostónál* egy erdőri lak épült és reméljük, hogy *Gyergyó-Szent-Miklós* község készségesen át fog engedni 2 szobát menedékháznak tristasági célra. Egy a *Csáklya-kőnél* községi támogatással építendő menedékház tervezetei most készülnek. . . A *Retyezáton* és *Réven* *Czárán* Gyula tiszteleti tag urunk, — a fáradhatatlan turista — most végzi tanulmányi kutatásait. Végül megemlítem révi tagjainkat: *Handl* Károlyt, *Vere* ss Istvánt és *Holló* s y Gyulát, a kik egy révi osztály szervezésén

fáradoznak. Nevezett tagtársaink a révi turista-útunk mellett egy nagy arányu C s e p p k ő b a r l a n g felfedezésével tették gazdagabbá hazánkat... A barlang feltárási munkálatait lankadatlan buzgalommal folytatják most is. Említett barlangot a közelfekvőség, a könnyen megközelíthetőség (mert a fővasúti vonal mellett van) praedestinálják arra, hogy a turisták százezrei keressék fel. Reméljük, hogy a kormány is segítse fogja a feltárás költségeit és a jövő évben a barlang átadható lesz a turista-forgalomnak. A múlt év őszén felfedezett és csak félig feltárt barlangot eddig is 2000-nél több turista látogatta.

Végül örömmel jelentjük, hogy az elmúlt időszak alatt egyesületi mozgalmainkat a s a j t ó a legönzetlenebbül támogatta s folyóiratunkkal együtt ismertette.

ERDÉLYI KINCSES MONDÁK ÉS HIEDELMEK.

— Herrmann Antaltól. —

Bevezetés és kérelem.

Erdély valóságos Eldorado, aranyország, kincsek hazája. Rendkívül gazdag a néplélek és a hagyomány, a természet, sőt a kultura kincseiben is. Dús aranybányáit a történelem előtti korokban aknázták.

A régi ezredévekben váltakozó népek előkelői roppant sok értékes tárgyat, nemes fémeket és drágaköveket halmoztak itt össze. Valóságos időkben, ellenség jöttére, ideiglenesnek hitt távozáskor tömérdek kincset ástak, rejtettek el. De az elrejtők jó része elpusztult és a kincs rejtve maradt. Egy része, valószínűleg a kisebbik, később előbukkant aztán. Ezek a talált kincsek és az országész aranybányáinak közmondásos gazdagsága, Erdély népeinek babonára való hajlandósága kincsekre vonatkozó tömérdek mondát és hiedelmet idézett elő. Alig van vár, kastély, zárda, régi rom, vidék, melyhez ne fűződnek kincses monda. Sajátságos hiedelmek, hagyományok fejlődtek ki a kincsek elrejtéséről, jelentkezéséről, megtalálásáról, stb. Tömrdek írásbeli feljegyzés foglalkozik elrejtett kincsekkel, a kincskeresés módjával s az erre vonatkozó ígéretekkel és ráolvasásokkal, stb. Kinczsásók és kincskeresők raja vájja régi várak alját, régi bányák aknáit, város és falu, erdő és mező, hegy és völgy minden helyét, a hol kincset sejt.

Kincses Kolozsvárnak a területe és vidéke is tele van rejtett kincsekre vonatkozó régi feljegyzésekkel, hagyományokkal és hiedelmekkel, kinczsásókkal és kincskeresőkkel.

A kincses mondák nagyon érdeklik a turistát. A turista az igazi kincskereső. Erdőn, mezőn járva biztosan megtalálja a legértékesebb kincset, a kedélyvidámságot, az egészséget. A nép kincses hiedelmei többnyire olyan helyekhez fűződnek, melyeknek turistai érdekességök is van. A mondák benépesítik a helyeket a népképzlet alakjaival, bevonják misztikus fátyollal. A monda a táj lelke, a vidék hamva és zománca s a mondanak rendesen történeti gyökere van. Bűvös kincsszálakkal köti össze a multat a jelennel. A tájék képének két legérdekesebb tüneménye: az élő staffázs, a nép és a misztikus ködű háttér, a monda.

A kincses mondáknak mitikus jelentőségek is van és jellemzők nemcsak a vidékre, hanem a néplélekre is. Az erdélyi kincses mondák egy részét többnyire irodalmi forrásokból, turista szempontból, összeállítottam és feldolgoztam «A hegyek kultusza Erdély népeinél» című cikksorozatomban, mely az «Erdély» 1893. évfolyamában jelent meg, és aztán különnyomatban is.

Rég gyűjtöm és tanulmányozom a hazai kincses mondákat és hiedelmeket. Az Erdélyre vonatkozók legérdekesebbjeit az «Erdély»-ben szándékozom közölni.

Tisztelettel kérem t. turistatársaimat és az erdélyi népélet kutatóit, sziveskedjenek számomra erdélyi kincses mondákat és hiedelmeket gyűjteni és feljegyeztetni, ilyen vonatkozású iratokat, könyveket nekem vagy az E. K. E.-muzeumnak átengedni, vagy engem ilyenek hollétéről értesíteni, az eladóknak árát közölni, illetőleg azokról bibliografiai jegyzéket készíteni s mindezeket címem alatt (Herrmann Antal dr., az E. K. E.-muzeumának t. igazgatója) Kolozsvárra, az Erdélyi Kárpát-Egyesület irodájába (Óvár) juttatni.

A kincsek eltételéről szóbessédek.

1. Némelyek azt mondják, hogy ezt vagy azt a már elrejtett kincset gonosz lelkek vagy ördögök őriznék, s mikor szinte kivenné az ember, akkor macska, kutya, tyuk, borju, csikó, ló, béka, tehén, nyul, medve és sok másféle állatok képében jelennek meg s azonnal kiragadnák az ember kezéből, vagy megtartóztatnák, hogy ki ne vehessék. Ez csak a szem káprázásától jó, a gondolat, a képzelet készíti a szemet arra.

2. Más kincset jó lelkek őriznének, és néha ki is jelentik, de félelmes ember nem merészel hozzá szólni. Az ilyeneket minden esetben meg kell kérdeni, sőt kényszeríteni is arra, hogy mi baja?

3. Némely kincseket álmában lát valaki, s azért mint álmot, számba sem veszik.

4. Némely kincs átok alatt tétetett el, azért ha tudja is valaki, nem mér hozzányulni

5. Némely kincsnél halál kell, addig ki nem vehetik. Itt azt kell vigyázni, hogy az ásáskor mi jeleníti magát, olyan állatot kell odaadni.

6. Némely kincset vasfű nélkül nem lehetne kivenni. Ez mesének tartatik, de mégis sokan úgy hiszik.

7. Némelyek keresik lobbanását szt. György éjszakáján, mások kénesős vesszővel, mások furuval, mások jegyeket vizsgálnak, mások dombokat keresnek, mások fehér méh-olajjal vizsgálják, mások szerencsemondók, kártyavetők, nézők által keresik, — de ki talált valaha ezen úton?

E hét pontozat rövid, de tüzetes foglalata a 100 évvel ezelőtt Erdélyben divott kincses hiedelmeknek.

*

H.-szentpéteri Cseke Józsefnek az Erdélyi Múzeum kéziratárában őrzött kézírataiból, erdélyi kincses mondákat tartalmazó egy iratcsomagból, a «Jegyzőkönyvecske az Erdélyben levő rejtek kincsekről» című füzet utolsó lapjáról.

KIRÁNDULÁS A MEZIÁDI BARLANGHOZ.

(F. évi október hó 22—23-án.)

Srdekes és sajátos vonás az ember természetében a vágyakozás a rejtelmes és csodás után. Azok után fut, keresi és kutatja meg nem szünő buzgalommal. A földalatti világ, az emberkéz vájta bányáüregék és a szomjuságot enyhítő viz munkája a barlangok, a hol a nagy természet tündéries alkotásai a legjellegzetesebben nyilvánulnak, mindenha számíthatnak úgy a nagy közönség, valamint a tudományos körök érdeklődé-

A meziádi barlang bejárata.

sére. Különösen ha a forgalmi gócpontokhoz közel fektüsznek, vagy ha az oda utazás nagy nehézséggel nem jár.

Példa mindezekre a mult év őszén felfedezett *Révi* cseppkő-barlang, melyet rövid egy év alatt 3000 nél több turista látogatott meg és az E. K. E. három izben rendezett oda kirándulást. Nem lehet tehát csudálkozni azon, hogy az E. K. E. tagjai az októberi hűvös esős idő dacára, nagy tanácskozást ültek a nagyobb és talán még szebb *meziádi* cseppkőbarlanghoz rendezendő kirándulás érdekében.

A *meziádi* cseppkőbarlang nem új felfedezés; ha közvetlen szemlélet-

ből nem is, de leírásból rég úgy ismerték, mint különleges alakulást és az *aggteleki* után hazánkban a legnagyobbat.

Czárán Gyula, E. K. E. tiszteleti tag a neves kutató és rajongó természetbarát pár évvel ezelőtt hozzá kezdett a barlang alapos rendezéséhez. Utakat, feljárókat, jelzéseket készített páratlan leleményességgel, hogy a barlang látogatását megkönnyítse. Ezen önzetlen és fárasztó munkája közben reá akadt a barlangnak még 3 eddig nem ismert emeletére, a hol az egyes benyiló üregeket, folyosókat az ő szavai szerint: «*az ürdögök építették, de az angyalok díszítették fel.*» *Czárán* váltig hívta az E. K. E.-t, hogy rendezzen már egyszer kirándulást a barlang megtekintésére. De mind hiába! A nagy távolság (Brátkától levegő vonalban 28—30 km) a rossz közlekedési viszonyok miatt az E. K. E. nem igen lelkesedett. Félt a sikertelenségtől. A révi általános barlangláz végre tetszetőssé tette az eszmét és így történt, hogy hosszas tanácskozás után, különösen mivel az értekezletre *Czárán* sem sajnálta megjelenni, 8 turista, névszerint *Mannsborg* Sándor br., *Ruzitska* Béla dr., *Ruzitska* Béláné, *Szádeczky* Gyula dr., *Szádeczky* Béla

A katakombák oszlopcsarnoka.

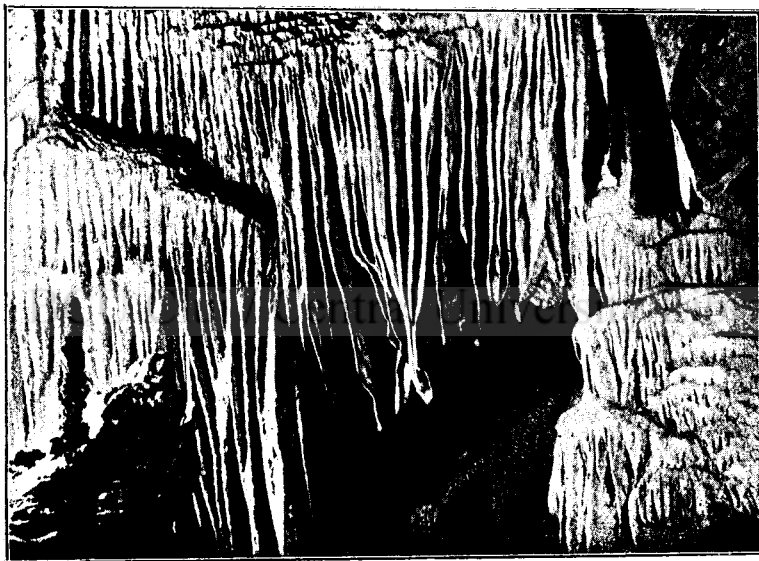
dr., *Müller* Béla főkönyvvezető, *Lészai* Ferencz kir. tanácsos és az E. K. E. főtitkára, *Kovács* Géza kimondották, hogy égszakadás, földindulás, de nem nyugosznak addig, míg meziádi cseppkővet nem vacsorálnak. Október 21-én még egész nap baljóslatúan szakadt az eső, azonban 22-ére pompásan kiderült és reggel a pályaudvari váróteremben hatalmas pakjaiktól körülbástyázva az elinduló vonatra várva 7 turista (*Lészai* Gorbón volt felszálandó) vígan parolázott, nevetve az otthon maradt kishitűeket.

Nagy bajjal felpakkolóztunk. 7-kor a vonat elindult. Gorbón hatalmas «*Banzajt*»-jal fogadtuk a felszálló *Lészait*. Ő ugyan igyekezett a «*Banzajt*» a magával hozott Demjon üvegre vonatkoztatni, de mi nem engedtünk. Jó ízűen tárgyalva a kirándulás esélyeit, az idő hamar elrepült. 10-kor Brátkán voltunk, a hol várt reánk *Czárán*, a turista tábornok és *Palkovics* József altábornagy (Bpestről) E. K. E. tiszteleti tagok. Megéljeneztük. A kölcsönös üdvözlések után megkezdődött a ló kiválasztás, nyergelés és az unalmas pakkolás. Eltartott egy óra hosszát.

Kérdeztük a lovak neveit. Brátkán a lovaknak érdekes nevek van: Jancsi, Sándor, Gyula, Turcsi, stb.

Félve a rossz viccektől igyekeztünk nem a druszánkra ülni. Egyik Gyula kérde „Hogy hívják a lovat bácsi?” „Blond (szőke), domnu nagyságos.” „Nem bánom én ha *bolond* is, de fel ülök“ volt rá a felelet. Gyönyörködtünk a meghuzott kantártól csakugyan bolondá lett Blond ficánkolásaiban. A kukorica földön szét szóródott 12 főből álló lovas csapat (t. i. megszapordtunk 2 brátkai úrral. Czibenszky László és Janda L. községi jegyzővel) érdekes képet nyújtott a báméskodó oláhoknak. A Brátkácska patak mellett már kettős sorban, elől *Palkovics* altábornagy és *Ruzitskáné* dagasztottuk a sarat mindaddig, míg a baloldali vízvázalztóra a kapaszkodást meg nem kezdtük.

Itt sült el előbbször az első Kodak, a melytől a *Biond* már igazán bolond lett. Lovasa kecsesen barátkozott a brátkai földdel, sőt a főtikár is nyergestől csuszott le a lóról. Új nyergelések után már rendben haladtunk érdekes dolnák mellett, minden szekatura nélkül a Szekatura (571 m.) gerincén a 841 méteres *Glimea* alatt *Dames* felé, a hol ebédelni szándékoztunk.

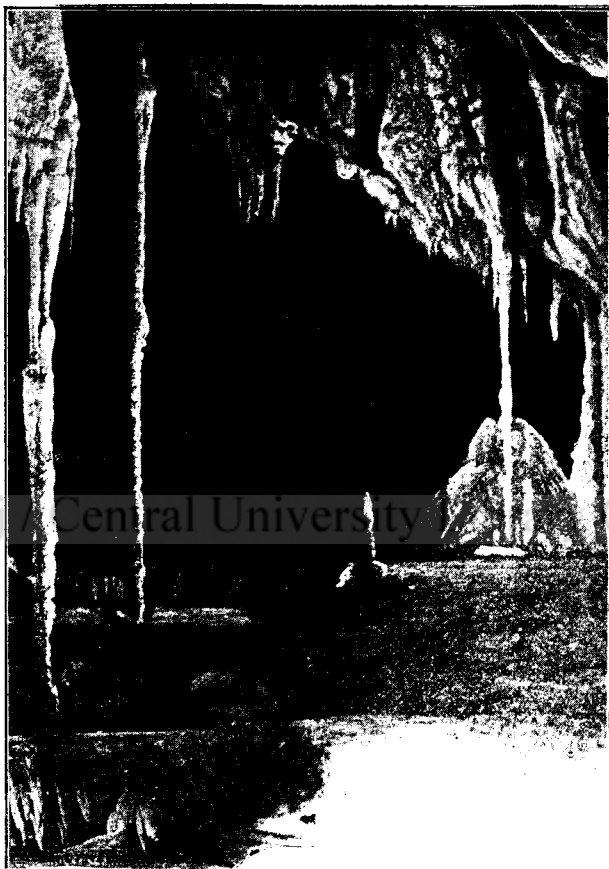
Részlet a díszterem függönyzetéből.

A 711 m. magasságban fekvő szétszórt havasi falu *Dames*, melynek lakói büszkén vallják magukat haramiák ivadékainak jóval messzibb volt, mint a hogy mi számitottuk, ezért a 954 m. magasságban fekvő *Savanyu kő* (*Ptyatra acra*) alján át elterülő mezőt tűztük ki ebédülő helyül. Ezen határozatot az üres gyomrok megfellebbezni nem mervén *Damestől*, mely falunak nevezetessége egy nagy víznyelő üreg és a templom melletti borona fából szellősen összerott ablak nélküli halottas ház, balra térve neki vágunk a hegynek, az erdőnek, hogy feljuthassunk a 947 m. magas *Magura Dossuluj gerincére*.

Jobbról-balról iszonyú mély völgyek, smaragdzöld mezők terültek el. A sárguló lombját hullató őserdő a játszi napsugártól ezernyi színváltozattal kápráztatott Egyszerre csak hős szellő csapott meg. Hogy is ne, hiszen előnkbe tolt a *Vigyázó* havas fejével.

Elő a látcsövekkel! Hadd szusszanjon egyet a ló. Mi meg gyönyörködjük ki magunkat a szép körképben. Isteni látvány! Alig haladtunk néhány

lépést, üdvözölt a *Bocsásza* és a *Biharfüred* környéki hegység társasága, számos hegyre le, hegyre fel való utazás után d. u. 3 órakor érkeztünk a *Savanyúkő* (Ptyatra Acra 954 m.) alatt fekvő ezernyi mohos hangyaturással, ékesített mezőre, hol a szikla alatt egy félig eliszapolt viznyelő barlang van, melyet azonban megnézni nem volt időnk. Itt pihentünk és megébédeltünk. Megérkezvén révkalauzunk egy meziádi erdőőr személyében, 4 órakor szótlanul, hallgatagan keltünk útra, mert vezetőnk úgy biztatott, hogy 4–5 óra járásnyira van még a barlang. A nap lemenőben volt s égő pirossággal vonta be az ég peremét és megaranyozta a sárguló bükk zörgő lombzatát, a másik oldalon pedig a hold nagy lángvörös képe bukkant elő,

A cseppkő barlang táncterme.*)

mintegy biztatva „ne féljete, veletek leszek.“ A bűvös kép, a hirtelen átmenet a nappalból az éjszakába, kimondhatatlan kedves gyönyörűséggel töltötte el lelkünket. Azt hittük, egy túlvilági templomban vagyunk és vártuk, mikor szólal meg az angyalok kara. Sehol semmi nesz, csak az óvatosan lépegető lovak patái alatt zörög a falevél. Rajtunk kívül sehol egy élő lény. Egész útunk alatt még egy madarat se láttunk. A gerincről végre ereszkedni kezdtünk. Le kellett szállani a lóról. A hegyoldal mögött elmaradt a hold. Féltettük a lovakat az elcsuszástól, és a csomagokat az elveszéstől. Előre

*) Innen ment hire az F. K. E. földalatti turista báli éjszakájának.

a pakkhordó lovakkal! Fáklyát gyujtani! Adta ki a parancsot turista-tábornokunk. A pakkhordó lovakat magunk előtt eresztve, fáklyák világánál vonultunk tovább és tovább csigalassúsággal a meredek keskeny ösvényen, míg egy kis patak medréhez, mindenütt erdőborította hegyek közé nem érkezünk. Ekkor már sejtettük, hogy nem lehetünk messzi célpontunktól. Tovább haladva a patak mellett, egyszer csak a száraz mederbe jutottunk, mert eltűnt a víz a föld alá, észrevétlenül. Pár száz lépés után egy kőfolyásnál jobbra fordulva, néhány lépésre előttünk megpillantottuk végre 7 óra 45 perckor a barlang hatalmas szokatlan arányú kapuzatát (28—30 m. mag.) Természetes, hogy hatalmas „Eljen Czárán» kiáltásban fejezte ki örömét és meglepetését kis csapatunk. A barlang előcsarnokában hatalmas tűz égett, a melylyel vártak előre oda rendelt Budurásza mokányjaink. Megkezdődött a tea főzés. Elő a háti-zsákok tartalmával. Csaptunk egy hatalmas vacsorát. Ez volt a pihenés! 8 óra 30 perckor ste-arin-fáklyákat gyujtva, megindultunk, hogy bejárjuk a csodás labirintust. *Czárán* turistatábornokunk után menve, kit tekintettel arra, hogy a társaságban már volt egy altábornagy (*Palkovics*) előzetesen kineveztük tábornokságnak. Első, második emeletét elhagyva, lépésről lépésre nőtt bálványunk. A *Fehér Torony*, *Pizai-torony*, *Kápolna*, *Lehel-kürtje*, *Frigy-szekerény*, *A szószek*, *A király esküje*, a *Hóhér* vörös palástjával és a *Pálma*, mind olyan alakulások, melyek elfeledteték azt, hogy 8 órát ültünk nyeregben és meg nem szűnő, folyton fokozódó gyönyörűséggel, lankadás nélkül járkáltunk a földalatti világban. Érdekes derűtséget keltett egyik turista társunk azon gondoskodása, hogy 6 literes boros kulacsát egy olával folyton maga után vitette. Éjjel 12 órakor érkezünk a *Méhesen* át a *Jákob kútjának* nevezett cseppkő alakzathoz, melyet *Port Arthurnak* szerettünk volna keresztelni, mert a terem víztartó medenceivel a tengeri erődnek teljes hasonmását mutatta. Kimondottuk a határozatot, hogy ez a legszebb része a barlangnak. Itt a tágas csarnokban 1 órát pihentünk, kotyogott a kulacs, de hát még az előre feirendelt pezsgő, milyeneket durrant. *Port Arthur* erődítései csak úgy regették belé. Nem volt hiány felköszöntőkben. Eljen Czárán! Eljen Palkovics! Eljen Ruzitskáné, Kolozsvár legelső turista hölgye, aki mindnyájunknál jobban bírja a fáradalmakat. Czárán költői fordulatokban bővelkedő beszéde, a mikor a kolozsvári turistákat éltette, mélyen meghatott mindenkit.

Éjfél után 1 órakor ért véget a mulatozás. Megpihenve, felfrissülve újra megkezdettük földalatti vándorlásunkat. Folyton szebb részletek kápráztattak a fel felvillanó magnesium fényénél, melyet ugyancsak nem kíméltünk. *Plutó kápolnáját* elhagyva a *Díszterem* pazar redőzetű függönyzete büvölt el, majd a *Gyászterem*, *Siralomház*, *Dávid hárfája*, a *Hétvezér sátor* és talán a mindeniknél legszebb *Katakombák oszlopcsarnoka* nyujtottak a föld alatt égi gyönyörűséget.

Az említettek még mindig csak az I. és II. emeleten voltak. Mit szólnunk a III. emelet *Gyermekkertjéről* és a IV. emelet *Gloriettje* és az *Udvari bálról*, meg a *Keresztelő medencéről*. Talán mégis az *Udvari bál* a legszebb, azonban a *Keresztelő medence* a legfestőibb, a legpoetikusabb rész az egész barlangban.

Kissé nehézkes a felhágás az V. emeletre, mely egy csarnokból áll, a *Pluto mauzoleumával* sötét hangolatú, de gazdagon díszített terem. Itt találtuk egy cseppkővön *Vertán* Endre tordai ellenzéki képviselő névjegyét, a min nagyon csodálkoztunk, mert a tordaiak nem igen szoktak lelkesedni a turistasággért. Az V. emeletről gyorsan ereszkedtünk le a IV., III. emeleten át *Napoleon trónusához* és azt megbámulva a *Feges medve* mellett a *Kalvária* lejtőin a földszint nagy tárnájába, hogy az előcsarnokba visszajussunk. Az előcsarnokba reggel 5 órakor érkezünk meg, a hol szalmaágyakon, tűz mellett, 7 óráig aludtunk.

Reggeli után fél 9 órakor indultunk ugyanazon úton, melyen jöttünk,

vissza Brátkára, hová hol lóháton, hol gyalog — mert a míg a barlangot jártuk 5 lovunk elszökött — a személyvonathoz pontosan beérkeztünk 5 óra 30 perckor, egy fásasztó, de kedves kirándulás felejthetetlen emlékeivel.

22-én este 8 óra 45 perckor már Kolozsvárt bucsuzkodtunk utitársainktól, azzal a fogadalommal, hogy még egyszer majd megtesszük ezt az élvezetes kirándulást, hogy a látottak jobban megmaradjanak, mintegy bevésszék lelkünkbe.

Jelszónk mindig az volt: »Éljen Czárán Gyula!«

K. G.

AZ ERDÉLYI ÁSVÁNYVIZEKRŐL.

mint az erdélyi fürdők, az ásványvizek is nemzetgazdaságunknak valószínű rejtett kincsei; mint a fürdők, Erdély ásványvizei is olyan gazdasági erőforrások, a melyeket egy pillanatig sem szabad értékesítenél hagyni

Köztudomás szerint Erdély ásványvizekben nemcsak rendkívül gazdag, de vizei annyifélek, hogy mi — az egy karlsbadit kivéve — a külföldnek egyetlen ásványvizére sem vagyunk utalva.

A földes savanyú vizeknek klasszikus képviselői Erdélyben a *borszéki »Főkút,«* a *korondi*, az erdővidéki *„Báróss,“* a *felső-rákosi, Mária-forrás* és a bibarcfalvi *„borhegyi-forrás“* vize. E vizek a mellett, hogy elsőrendű élvezeti italok, mint gyógyító vizek, különösen emésztési zavaroknál, a légző- és emésztő-szervek hurutos bántalmainál, csontlágylúgnál, angol-kórnál, vese- és hólyagbetegségeknél tesznek jó szolgálatot.

Csehország lugos savanyú vizei közül a giesshüblit, krondorfít, és a bilinit nagy előszeretettel fogyasztják országunkban. A giesshüblit vízből 9 millió palackkal töltenek évenként; ebből egy milliót mi fogyasztunk el. Az egy millió palack forgalmú krondorfának egy negyede nálunk fogy el; sokat hoznak be a bilini vízből is (70,000 palackkal). Erdély lugos savanyú vizei a *bodoki Matild*, a *répáti*, a *kászoni*, minden tekintetben kiállják a versenyt ezekkel a vizekkel; a fachingeni, radeini meg éppen eltörlődnek mellettük.

A bodoki *»Matild forrás«* vize elemzésem eredményéből kitetszőleg a legtisztább és legérdekesebb lugos savanyú vizünk. Ritka nagy szabad- és félig kötött szénsavtartalmának, kitűnő tiszta s a balneotechnika követeléseit minden tekintetben kielégítő, páratlanul gondos kezelésének tulajdonítható, hogy a víz a palackban üledéket nem alkot; gyógyító célokra használva, érvényre jut a víz minden alkotórésze. Ennélfogva a *»Matild víz«* határozottan méltó arra, hogy mint a világhírű giesshübeli vízzel teljesen egyenlő értékűt az orvosok a legnagyobb figyelembe részesítsék.

A magyar orvosi kar sok előkelő tagja (Purjesz Zsigmond dr., Kéti Károly dr.) tette a Matild-vizet vizsgálat tárgyává; valamennyien azt találták, hogy kitűnő hatása van a légutak és az emésztő csatorna hurutjainál.

A mit itt a bodoki vizről mondtunk, az jórészen ráillik a kitünő *répáti-vizre* is.

A mellékelt táblázatból világosan kitűnik a répáti viz helye a csoport legelőkelőbb külföldi tagjai mellett;

	Natriumbicarb.	Szilárd részek.	Szénsav.
Giesshübli — —	1·193 gr.	2·005 gr.	1205 cc.
Krondorfi — —	2·385 gr.	3·268 gr.	773 cc.
Répáti — — —	4·095 gr.	6·199 gr.	1380 cc.

A répáti viz a csoport kémiai karakterét megszabó alkotó részek mennyiségét illetőleg úgy a giesshübelit, mint a krondorfit felül mulja. A répáti vízben körülbelül 3-szor annyi a natriumbicarbonat tartalom, mint a giesshübeliben. A répáti viz hivatva van arra, hogy a giesshübeli és krondorfi vizeket a magyarországi piacról kiszorítsa.

A lithium tartalmú ásványvizek sorában az *árkosi »Gloria-forrás«* vize az elsők közé tartozik; a fachingeni, franzensbadi (Natalia), wildungeni, radcini vizek a szó szoros értelmében eltörpülnek mellette. Nincs messze az idő, midőn az árkosi „Gloria-forrás“ vizét az orvosok úgy fogják rendelni, mint specifikumot a vese- és hólyag bajokban.

A külföld vasas savanyú-vizeiből is sok fogy el országunkban; pedig a spaai vizeket jól pótolhatják a *korondi*, a „*Baross*,” a *boholti*, a *felső-rákosi*, a *homoródi*, a *solymosi* vizek, a schwalbachi vizeket pedig *Előpatak Borszék* (Kossuth kút) alkalikus vasas savanyú vizei.

Az itt felsorolt vizeknek, mint vér-képző gyógyszereknek van nagy jelentőségük. Az *előpataki viz* ezen kívül — Purjesz professzor vizsgálata szerint a legjobb húgysavoldók közé tartozik; ehhez képest mind ama bántalmaknál, melyeknél a húgysav oldása képezi a célt (köszvény), épp oly jó eredménnyel rendelhető, mint a legjobb ilyen természetű vizek.

A *lugos sós savanyú vizek* tipikus képviselői: a seltersi és a gleichenbergi vizek (Constantin). A seltersi vízből (a királyi seltersiből és nem a nálunk sok helyen seltersi viz gyanánt árusított oberseltersi, vagy Nassau-Selters vízből, a melyek összetételre, értékre távol állanak a valódi seltersi víztől) 3 és fél millió palackkal árusítanak el évenként, ebből egy félmillió a mi országunkra esik. A *málnási Márta-forrás* nak, a *sztojкаи, kovásznai, radna-szentgyörgyi* és a Hargita egyik bűbajos zugában felfakadó *hargitai Dániel- és Lántzky-források* vízének ereje nem kisebb, gyógyhatása nem alább való, mint a seltersi vízé.

Kuthy Dezső dr. az Erzsébet királyné szanatorium igazgató orvosa a vezetése alatt álló szanatoriumban megvizsgálván a *málnási »Mária forrás«* hatását, azt a lélekző utak és tüdők akut és kronikus hurutjai esetén, a tüdő-tuberkulózis minden stádiumában, vérszegénységnél és főképp pyrozissal járó gyomorbántalmakban kiváló hasznosságúnak találta.

A *szulfátos* vizek közül a friedrichshalli típusúnak van meg nálunk a hasonlómása, ez pedig a balázsfalvi gör. kath. érseki uradalom tulajdonát alkotó és Túr község határán levő forrásvize: a *türi viz*; e csoport tagja a mezőségen felfakadó kitünő *szent-jakabi* forrás is.

A modern élet mindent forgalomha hoz és értékesít, ami kelendő. Hogy

a kornak ez az irányzata gazdasági életünknek ezen a mezején még oly kevésbé érvényesült, annak jó részben mi vagyunk az okai, kik merő előítéletből jobbnak tartjuk ami idegen; ennek tudhatjuk be, hogy az ásványviz-üzlet, mely p. o. Németország, Ausztria gazdasági életének nagyon jelentékeny tényezője, Magyarországon ma gyenge helyi-üzletté devalválódott. Csak rajtunk áll, hogy ez jövőre ne úgy legyen; csak rajtunk áll, hogy az erdélyi ásványvizek Magyarország gazdasági föllandulásának jutalmazó forrásai legyenek.

Hankó Vilmos dr.

KÜLÖNFÉLÉK.

Üdvözlő válasz az E. K. E. védőjétől.

A közgyűlés alkalmából elküldött hódoló táviratra *Feilitzsch* Arthur báró elnökhez *Józsej* Ágost kir. herceg Kis-Tapolcsányból a következő meglehangú express táviratot intézte:

Hátalatt köszönettel viszonzom meleg üdvözlőket és munkálkodásukra az Isten legdusabb áldását kívánom

József Ágost fhg.

Berzeviczy Albert dr. kultusz-miniszter látogatása.

Kolozsvárt tartzkodása alatt f. évi szept. 28-án délelőtt a Ferenc-rendiek klostromából Mátyás király születési házába jött át a miniszter, hogy az E. K. E. ott elhelyezett néprajzi muzeumát megtekintse. Az E. K. E. muzeumának látónivalói igen érdekes kiállítással szaporodott ez alkalomra, melyet Szádeczky Lajos dr. egyetemi tanár állított össze az erdélyi részekben található

régi és modern szönyegekből és varottasokból.

A miniszter fogadására megjelentek: *Feilitzsch* Arthur br. elnökkel élükön az E. K. E. tagjai közül: *Barcsay* Domokos, *Szvacsiná* Géza, *Kovács* Géza titkár, *Pap* Mihály, *Merza* Gyula főpénztáros, *Herrmann* Antal dr., *Szádeczky* Lajos dr., *Szekula* Ákos, *Bán* Antal, *Schönberg* Miksa, *Tanács* József, *Gámán* József dr., *Eisler* Mátyás dr., *Dax* Adolf, *Melitskó* Frigyes, *Margetsch* Károly stb.

A minisztert *Feilitzsch* Arthur báró elnök üdvözlötte szívélyes szavakkal. Ismertette az E. K. E. célját és fontos hivatását, társadalmi és kulturális szempontból is.

»Örömet kísérem figyelemmel az Erdélyi Kárpát-Egyesület működését, mely a honismeret terjesztésére irányul.«

Ezek voltak az első szavak, melyekkel a Mátyás ház kapujában *Berzeviczy* Albert dr. vallás- és közokt. miniszter a választmány élén őt fogadó elnök, *Feilitzsch* Arthur báró üdvözlő beszédére válaszolt.

A miniszter megköszönve a meleg fogadtatást, kifejezte a fölött ér-

zett örömét, hogy olyan egylettel ismerkedett meg az E. K. E. ben, mely hivatása magaslatán állva, ilyen becses mnzeumnak adott otthont. A legmelegebb rokonszenvvel fogja kísérni az E. K. E. minden irányu működését. Azután *Feilitzsch* báró kalauzolása mellett megtekintette a miniszter az E. K. E. néprajzi muzeumának rendkívül vonzó, érdekes láttnivalóit, melyek méltán rászolgál-
nak a miniszter elismerésére. Nagy-
nyon lekötötte a miniszter figyelmét a szőnyegkiállítás is, melynek rendezéseért *Szádeczky* Lajos dr.-nak köszönetet mondott a miniszter.

A muzeum megtekintése után, mely közel egy órát igényelt, beírta nevét a vendégkönyvbe és az irodában mindenre kiterjedő meleg érdeklődéssel cercle-t tartott, az E. K. E. missziót teljesítő menedék házai, utkészítései és kalauzskönyvei felett fejezván ki őszinte elismerését.

Leikes éljenzés közt távozott a miniszter az E. K. E. köréből, hol mindenre kiterjedő érdeklődésének lépten-nyomon tanujelét adta.

Szilágyi Dezső turista- emléke.

Tudvalévő, hogy síkföld szülötte nagy államférfiunk élete utolsó évtizedében mennyire kedvelte a hegyeket s éppen azért rendes tátrafüredi nyaralásai alkalmával nem volt nap, hogy a hatalmas természetű embert, a Tátra lelkes barátját a sziklaóriások közt barangolni ne látták volna. A f. évi aug. 7 én Tátrafüreden tartván a Magyarországi Kárpát-Egyesület XXXI. népes közgyűlését, szép ünnepély keretében leplezték le *Münnich* Aurél elnök lendületes fölavató beszéde kíséretében a Tarajkán emelt *Szilágyi-*

emléket. — Érdekes, hogy Szilágyi Dezső legelső emlékét is turista érdemeiért állította a társadalom. A kegyeletes ünnep résztvevői közt ott volt *Feilitzsch* Ártur báró, képviselőházi alelnök, ugy is mint az E. K. E. országosan elismert nagytevékenységü elnöke.

Az E. K. E. időleges kiállításai.

I. Keleti szőnyeg-kiállítás

Ennek a kiállításnak kettős marandó becsét kell tulajdonítanunk azért, mert először föltárta a mohamedán világ félholdas és mecsetjelvényes szőnyegkészítésének hazai remekeit, másodsor pedig azért, mert megtörte azt a balhiedelmet, hogy valamely muzeum időleges kiállításokat rendezhessen. Az eszme különben az E. K. E. közgyűlésének és Berzeviczy miniszter látogatásának ünnepélyesebbé tételére szolgált és szerény kezdetből a két rendelkezésre álló üres helyiség szűkös viszonyai mellett is szép eredményre vezetett.

Szádeczky Lajos dr. és *Márk* Romulus dr. selyemszőnyegei (Tíbris), a *Grebe*-féle Chiva, a *Bánffy* Lászlóné báróné Bergamája, az unitárius kollégium és a szamosújvári örmény egyház régi keleti szőnyegei versenyeztek a pálmáért.

Továbbá a szamarkándi, beludsisztáni, bokharai, dágesztáni (Sz.-Ujvárról), teheráni, illetve helyesebben faheráni stb. aztán a kirgiz, török és perzsa egyéb készítmények gyönyörű példányai egész keleti bazárrá változtatták az E. K. E.-muzeum 2 földszinti szobáját.

Maga az E. K. E. is egy Bergama és egy Dsim-dsim nevű imaszőnyeg-
get állított ki; előbbi a sztánai templomból való és érdemes volna a restaurálásra.

A rendezés körül *Szádeczky* Lajos dr. az E. K. E. fáradhatatlan, lelkes alelnöke buzgolkodott, ki a Rákóczy-zarándoklat körül szerzett érdemeiért nem rég az Ozmánje rendet kapta, szakelőadásokat tartott,

közben közben egész társaságokat kalauzolt, s okt. 15-én a kiállítás bezárása napján összes hallgatóit az egyetemről egyenesen az E. K. E. muzeumába vezette, kik egy élvezetes, élénk magyarázatú előadás után népszerű tanárukat lelkesen megéljenezték.

II. Örmény kiállítás.

Erdélyben két törzsökös derék népelem különösen versenyez egymással a hazafiságban és a hazaszeretetben, u. m. a székely és az örmény.

Az előbbi hun ivad knak tartja magát, tehát színmagyarabb más magyar törzsnél; az utóbbi pedig a szálló ige szerint azért magyarabb a magyarnál, mert örmény származású magyar.

Már most, ha még magasabb fokozatát akarjuk a magyarizmusnak kifejezni, akkor a székely örmény fogalmához kell folyamodnunk, mint a minőnek sok derék honfitársunk vallja magát a Székelyföldön; ezek sorából csak az imént megdicsőült 48-as tábornokunk: *Csetz János* emelkedett ki. Azonban, ha székely-örmény nem is lehet mindenki, egyenlő magyar szívvel szereti a Székelyföldön kívül lakó örménység is a hazát.

Ámde az ősi hagyományok kegyeletes megtartása, az ősi családi ereklyék és emléktárgyak megbecsülése s az egyházban megőrzött templomi fölszerelések és műhímzések eredeti volta annyi tipikus jellemvonással ruházta fel az örmény népiességet (ethnikum), hogy ez az érzelemben magyarrá vált keleti törzsök a több mint 2 $\frac{1}{4}$ százados betelepülés után is egészen önálló egyéniséget tudott megtartani

Ez a szertartásában örmény maradt néplélek nyilvánul meg azokban a jobbára egyházi hímzésekben és varrottasokban álló üvegszekrényekben, melyek a hazánkban most először rendezett különleges örmény kiállítás érdekes anyagát felölelik.

A keleti motívumok a maguk páratlan gazdagságában érvényesül-

nek az úgynevezett szamosujvári örmény varrottasokon. A vászonra alkalmazott arany, ezüst, vörös, kék, zöld és sárga selyemmel kivarrt hímzések rendkívül változatos, de jellemző mintáit minden szemlélő megcsodálja. Eddigélé a szakértők csak elragadtatással nyilatkoztak róluk.

Igy *Fadrusz János*, a Mátyás-szobor korán elhunyt lángelméjű alkotója évek előtt Szamosujvárt jártában úgy nyilatkozott, hogy: «Európában ritkítják párjukat. Sokkal szebbek a kalotaszegi varrottasnál; egész könyvet lehetne azokról írni. Be kell mutatni fényképekben, mert ezek a szakértőket, érdeklődőket meg fogják lepni.»

Az E. K. E. a sokszorosítás jogát meg is szerezte.

Persze mindenekelőtt legszembeötlőbb ezeken a varrottasokon az arany és ezüst hímzés alkalmazása a színessel együtt.

A csavarmenetű fűzerek és a pávafarkszerű, lant- vagy harangalakú vagy vonalszerűen egymás fölé csoportosított olykor egészen filigrán minták közepén arannyal bordázott kerek, illetve tojásdad motívumok ismétlődnek s a törökös alakzatok s egyéb keleti arabeszkok sajátos fentasztikus virágai, sárkányfogai, stb. hatásosan juttatják érvényre az örmény díszítmény eredetiségeit. Az oltárelők, terítők és középre valók, a törülközők, kehelytakarók és egyéb díszkendők úgy a díszítő motívumok eredetisége, valamint a színvegyülék szokatlansága folytán méltán figyelemreméltók.

Annak idején, t. i. az E. K. E.-muzeum megnyitásával egyidejűleg tervezett néprajzi kiállítás keretében egy «Örmény szoba» összeállítása iránt is történt előkészület, azonban hely szűke miatt a terv nem valósulhatott meg.

Azonban a halasztás, úgy látszik, nem vált az úgy hátrányára, mert az E. K. E. most rendezett örmény kiállításán az említett varrottasok keleti cífrázatai, az ornamentika tarka színei és sajátos mintáinak a megszokott alakoktól eltérő elren-

dezése egész meglepetés számba mennek

Egyik szekrényben leleményes függő szerkezeten nyugszanak az *örmény püspöki jelvények*, t. i. egy régi stóla alakú vállköpeny (pallium, hemiphoron), melyet *Verzár* Oxendius örmény püspök a pápától ajándékba kapott és fölötte I. Lipót hitvesének arragoniai Eleonorának a királyi adománya annak az örmény püspöki süvegnek az alakjában, melyen a korona, az arany gyapju az arragoniai lilium, mint királyi eredetre valló himzések láthatók.

A rajta lévő kézfogó jel pedig nászruhára vall, mint a melynek szöveteiből úgy az infula, mint a hozzátartozó miseruha is készültek.

A pallium súlya valamivel több, mint $1\frac{1}{4}$ kiló; szélessége 30 cm, hossza 1 m-nél jóval hosszabb.

Alapja ezüst szövet arany fonallal egyszerűen kivarrva; elől, hátul, valamint a vállán selyemmel himezett képek vannak tojásdad keretekben, többnyire szőlőlevelek és gerezdek között. Az emberi alakok arca, meg keze nincs himezve, hanem rézmetszeti nyomtatás, vízfestéssel színezve.

A négy evangélista, Krisztus és Mária képei keresztalakban foglalnak helyet a nyakbaveendő egyházi öltöny vállrészén és elől-hátul alányúló rojtos szárnyain.

Közvetlen a rojtok fölött következő első kép a pallium mellső szárnyán V. sz. Gergely alakja arannyal gyönyörűen himzett piros selyem pluviáléval, püspöki süveggel és pálcával. A másik hátulsó szárny vele átellenben fekvő képén I. Szt. Szilveszter pápa látható, fején tiarával és kezében a hármaskeresztű apostoli jelvényvel; t. i. ő nevezte ki Gergelyt Örményország primásává. Kiválóan nevezetesek az ugynevezett palást gallérok (vágász), melyek keleten az örmény egyházban ma is a latin vállkendőt (velum) helyettesítik. — Ezeket a nagyon réginek tekintendő gallérokot a szokásos Krisztus és a 12 apostól képeit is örmény típus szerint látjuk kihimezve. A keleti archeológiában jára-

tos *Sovrik* Gergely, erzsébetvárosi mechtárista lelkész szerint ezek az örményfeliratu gallérok valószínűleg az őshazából származnak, mert kezdetlegességük az örmény művészet barbár korszakára vall. A zöld, sárga és vörös selyem alapon pompázó pazar szépségű keleti virágok káprázatos arany füzérei és csokrai mellett a himzett mintájú és aranycsipkés albák, egy örmény felirású bársony infula, drapéria alakjában izléssel alkalmazott kendők és csinnal rozettába szedett sarokdíszű varrottasok, továbbá a kirakatszerűleg ügyesen csoportosított többi régi himzések egész színdús és megkapó képet tárnak a szemlélő elé.

Mint érdekes letét került a kiállítás keretébe *Mály* István dr.-nak, az Albin-féle híres atlasz, nagylelkű adományozójának tulajdonából egy örmény keresztelő kelengye; a csecsemőnek való díszes fejkötő, olyan fajta perzsa vagy indiai aranyvirágos szövetből készült, hogy valószínűleg Örményországból ered, mert az előkelő nemes örmény nők olyant viseltek.

Ugy a baba csepesz, mint a keresztelő lepel a megalakulandó szamosujvári *Örmény muzcum* tulajdonába megy át.

Ezzel az örmény kiállítással szoros összefüggésben áll a szamosujvári és dési Ferencrendi zárdák himzés-kollekciója, mely tekintettel az örmény környezetre és az örmény családok mély vallásosságára, az örmény varrottasok keleti motívumai-ból igen sokat felöl, vagyis helyesebben mondva, örmény eredetre vall.

Ez a tanulságos himzés csoport szépen egészíti ki az örmény kiállítás remek szegély díszítményeit és sarokdíszű varrottasait.

A kiállítókon kívül a kiállítás esemény-számba menő sikerében *Herrmann* Antal dr. nagytevékenységű buzgó tb. muzeumi igazgatóval az élén a főtitkár és a főpénztáros egyaránt osztoznak. Azonban utolsónak hagytam, hogy első maradjon az olvasó emlékezetében *Bárány* Lukács, örm. kath. kanonok plébános, ki a

szamosujvári örmény egyház himző-művészeti, egyház- és kulturtörténeti kincseit az E. K. E. himzés-kiállítására átengedni s az ügy érdekében lelkesen közreműködni sziveskedett.

A timbora eredete.

Érdekes néprajzi jelenség a Székelyföld egy-két községben, kiváltképpen az udvarhelyvármegyei Etéden az a citerához hasonló népies hangszer, melyet a székelyek *timbora* (nem tambura!) néven ismernek.

Egy ilyen hangszert hozott *Vikár* Béla Etédről az E. K. E. muzeuma számára, mely ma is a Mátyás-házban látható és állítólag a dunántúli citerához hasonlít.

Az *Erdély* legutóbbi számában tarcsafalvi *Pálffy* Aladár a timbora mellett, mint ősi székely zeneeszköz mellett kardoskodott és egy nagyon régi timborát és székely diszitó motívumos timbora faragványokat *Szilágyi* Béla szívesességéből rajzokban is bemutatott.

Azt a régi vitás kérdést, hogy az idegen katonaság révén átvéve elszékelyesedett, avagy ősz eredeti hunszékely hangszer-e a timbora: folyóiratunk újra aktuálissá tette s úgy pro, mint kontra érdekes eszmecsere nének szolgálhat alapul.

A kit érdekel, a Mátyás-házban eredetiben megtekintheti ezt a hangszert, melynek különben már egész irodalma van.

KÖNYVVESHÁZ.

A Vágvidék mondaköre.

Ezen a címen szeghalmi *Szenowitz* Gyula tollából húsz vágvölgyi mondat fűz bokrétába a Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület (F. M. K. E.) legujabb értékes ki-

adványa. A hasonló várromok és földrajzi képek miatt magyar Rajnamentének nevezhető Vág völgy történeti multja elevenül meg azokban a történeti vonatkozású, de költői elemekkel vegyült népies eredetű elbeszélésekben, melyek a történeti események elmosódása következtében a szabadon csapongó képzelet meseszerű fátyolával szővődtek át.

Mint egyik koszorus költőnk mondja: (szól a szerző) Csák Máté büszkesége, Tökölly rajongása, Rákóczy honszerelme, Báthori Erzsébet tetszelgő kegyetlensége, Beczkó bolondsága, Stibor őrjöngése kél és száll itt örökké, felhő, köd alakjában, lehull a fáról sárguló levéllel s újra kihajt a bimbóval, együtt öröklí azt a hanttal, kövel, kalászszal, a patak mormoló vizével az új ivadék s aztán ő is elmegy arra, amerre a szél fujja s megint visszatér abban a ködben, mely a tájat elüli. . . .

E természeti szépségekben gazdag vidék volt a nemzet századokig tartó függetlenségi harcainak legzajosabb küzdőtere. Ott emelkedik a Thurzók sasfészke Sztrecsnó, Óvár festői romjai, ott hívogat a margitai szoros, a Szulyó völgye, a Podmánczyak sziklavára, a hófedte Komló-hegy, a váromladékoktól koronázott Oroszlánkő, a szkalkai apátság romjai; ott áll büszkén a Mátyusföld hirhedt dynasztájának fellegvára: Trencsén, továbbá Beczkó vagy Bolondóc, a Nedzo hegy északkeleti nyulványán emelkedő Csejthe és a jókői vártemplom romhalmaza. A vadregényes sziklabércek, kőszalák közt összeomló Vág pedig hol csatogva habzó, hol suttogva tovaíramló hullámai elvezetnek abba a misztikus világba, hol a népképzelet

alkotó ereje a *Vág eredetét* két megtört szerelmes szív egyesülő forrásából származtatja. A Fehér-Vág ekenyomhoz hasonló forrásvidéke, a budatini rege Szunnyogh Katalinról, a Besna Skala (sziklaátjáró) szomorú regéje, a vágbesztercei rablólovagvár, Zobor vezér, kitől a Nyitra fölött emelkedő hasonló nevű hegy nevét nyerte, egytől egyig szindius mondák. A szulyói sárkányszikla regéje a kereszténység diadala a pogányságon, Achmát lyuka egy vágpataki földhorpadás, mely egy török vezértől kapta elnevezését; Ocskay brigadéros történetét ki ne ismerné? Egyik legérdekesebb rege, Az ördög kemencéje című elbeszélés, melyet a nép képzelő ereje a Verbó közelében emelkedő Velka Pec (nagy kemence) kopár hegycsúcshoz fűzi. Ott birkózott egy juhász az ördöggel, kit kétszer Istenhez fohászkodva legyűrt, de harmadszor az ördög unszolására Istent nem hívta segítségül, mire az ördög izzé porrá zuzta a szirteken, hol egy tátongó üreg támadt, melyen keresztül a juhász lelkét az örök tűz örvényeibe vitte.

Ugyanezt *Szennowitz* más regéváltozatban is leírja.

Pl. A menyasszonyrabló ördög a monda szerint a legvirulóbb hajadonokat elragadta s így a Vrihovcsák Hankát is féltették tőle....

Esküvő napjára virradtak fel végre.
Már-már bizton hitték, hogy nem jön
[a sátán
A mikor hirtelen hintó dübörgése
Ejsötét paripák hangos nyerítése
Hallik az udvaron s remegő fehérrép
[éles sikongása.
Őrtálló szolganép dühös káromlása
Még-még el sem hangzott, mikor már
[ott állott,

— Aranyba, ezüstbe, bársonyba öltözve —
Egy sűgár levente... — csak a lába
[lóláb.

Ünnepélyesen megkérte az ördög a szép leány kezét, de az esküvőre készülő atya megtagadja, mire erőszakkal elragadja a sátán Hankát, de a kocsi tengelyébe kapaszkodó vőlegény Istent hívja segítségül.

S alig hogy kimondta a nagy Isten nevét,
Szívet remegtető ordítás, nyerítés,
Rettentő káromlás zürzavaros hangja
Hallatszék rá nyomban s röpködő láng-
[nyelvek,
Sisteregő csóvák csapkodtak szerteszét,
[mint a tüzes kígyó.

Villám sujtja a Sterusz hegy fölött a repülő hintót, mely a hegy ekkor támadt kráterébe zuhant. A jegyes pár megmenekült és egymáséi lettek, de az ördög sohse jött többet a földre leányzót rabolni. — Féktelen dühében ott ordít azóta lenn a föld méhében.... üvöltése néha csendes éjszakákon ki-kihallik a hegy sötét üregéből.

A 365 ablaku bajmóci vár, a jókői kút stb. mindmegannyi hangulatos mondák, melyek színes tollal, hangulatos tájleirással életre keltik a hegyek-völgyek rejtelmét.

Megszólal a mohalepte várrom, a barlangüregekből kiröppenő kobor szellő, mesemondó dalban olvad össze a fenyvesek zugása, a pástor tilinkója, a patak csevegése és a havasi virágok illata épúgy, miként az anyatermészet madárdalkórusa.

Aki ezt a 174 oldalnyi könyvet végigolvassa, önkéntelenül megkapja lelkét a hazai föld természeti szépségei mondákban élő népies történeteinek különleges bája, vonzóereje és eredetisége.

Vajha az erdélyi mondáknak is mielőbb hasonló gyűjteményét olvashatnók, mint a mely gyűjtemény megírására az E. K. E. is hozott áldozatot, de a vállalat maig se lépte túl a kezdet nehézségeit

Annál nagyobb elismeréssel gratulálunk a F. M. K. E. előttünk fekvő utánzásra méltó kiadványának.

EGYESÜLETI ÉLET.

Az E. K. E. közgyűlése.

Folyó évi október hó 2-án, vasárnap d. e. 11 órakor tartotta meg az E. K. E. XIV-ik évi rendes közgyűlést Kolozsvárt, a városháza tanácstermében, az egyesület tagjainak s a közönség rendkívüli nagy érdeklődése mellett. A közgyűlésnek kiválóan érdekességet kölcsönzött az a körülmény, hogy a főtitkári állás, mely Radnóti Dezső elhunytá óta, tehát már egy év óta üresedésben volt, most került betöltésre. Jelen voltak:

Béldy Ákos gróf főispán, Szabó József főrendiházi tag, Jákei Dániel dr., Weisz József dr., Schönberg Miksa, Deák Albert dr., Pap Kristóf, Tanács József, Melitskó Frigyes, Margets Károly máv. felügyelők, Bán Antal pt. felügyelő, Hangay Oktáv, Sárdi Lőrinc, Kovács Dezső, Gergely Albert dr., Zakariás János dr., Szekula Ákos vezérfelügyelő, Pap Mihály ezredes, K. Fodor János, Szenkovics I., Weinrich I., Szádeczky Lajos dr., Herrmann Antal dr., Erdélyi Károly dr., Récsi N., Hegyesi Vilmos, Pál István apát, Barabás Endre, Gidófalvi István, Orbók Mór, Köntzei Imre, Kovács Géza, Merza Gyula, Kelemen Lajos, Ruzitska Béla dr., Gámán József dr., Szombathelyi Gábor dr., ifj. Pilder József, Müller Béla, Márki Sándor dr., Verger István, Ferenczi Gyula, Pazár László, Merza Lajos, Mannsberg Sándor báró, Apáthy István dr., Török Imre dr., György Aladár, Miklósy József, Harkó Lajos és számos nem egyesületi tag, mint érdeklődő.

F e i l i t s c h Arthur br. lendületes be-

széddel nyitotta meg a közgyűlést. A megnyitóban körvonalozta azokat a célokat, a melyért az E. K. E. hosszú esztendőket óta küzd és a melyek után ezután küzdenie kell. A beszédnek egyes megkapóbb részénél, de különösen akkor, a mikor az egyesület tisztviselőinek a néhez viszonyok között való önzetlen munkálkodását esetelte, hatalmas, szünni nem akaró éljenzésben tört ki a nagyszámu hallgatóság.

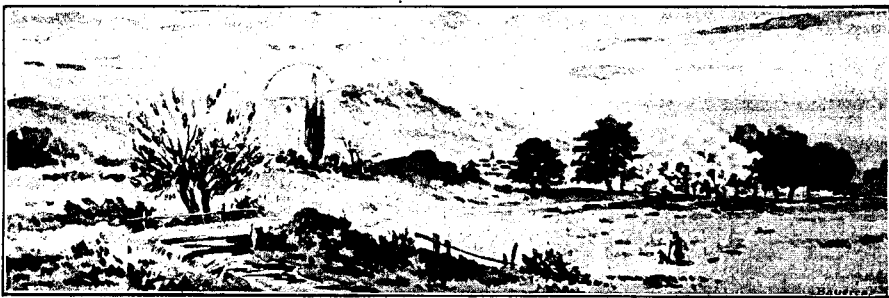
A nagyszabásu megnyitó általános tartalma része folyóiratunk vezetőcikelyében olvasható, melynek folytatásaként a befejező részt, az új főtitkár arcképevel illusztrálva, a következőkben iktatjuk ide:

Kvoács Géza,
főtitkár.

Tisztelt Közgyűlés! Egyik alapvető nagy munkaerőnk Radnóti Dezső néhai főtitkárunk dőlt ki idő előtt sorainkból, utolsó pillanatig teljesítve kötelességét és szolgálta lelkesedéssel ügyünket, a melynek életét szentelte. Emlékét hálás kegyelettel fogja egyesületünk mindenkoron megőrizni és elévülhetetlen érdemei, a melyeket munkásságával egyesületünk körül szerzett biztosítékai annak, hogy emléke feledésbe soha nem fog menni. A nagy úr

melyet maga után hagyott alig lett volna betölthető és ügymenetünk fennakadása megakadályozható, ha egyesületünk titkára Kovács Géza valóban önfeláldozó készséggel nem vállalkozott volna a főtitkári teendők és egyesületünk összes belső irodai, valamint a kapcsolatos külső teendők végzésére és ezeket a legnagyobb lelkiismeretességgel, önfeláldozó tevékenységgel szakértelemmel és buzgalommal mind mai napig és pedig *díjtalanul* nem végezte volna, valamint ha Merza Gyula főpénztárosunk ezekben is segédkezve, ezek mellett még az „Erdély” szerkesztésének nehéz és felelőség terhes munkáját magára nem vállalta volna és azt nemcsak eddigi színvonalán megtartotta, hanem becsében és értékében még emelte is.

Pénzügyeink hála a mindenhatónak és közönségünk támogatásának teljesen egyensúlyban vannak s ma már büszkén mondhatom, és jelenthetem a szó szoros értelmét alkalmazva, hogy egyesületünknek adóssága nincs. Nagy szó ez és nagy eredmény, tisztelt Közgyűlés, ha figyelembe vesszük, hogy alig hat évvel ezelőtt egyesületünknek több mint 112.000 korona készpénz tartozása volt, a melynek teljes törlesztése mellett kötelességeink teljesítésében nem szünetelve nagy költségekkel létesítettük és megteremtettük táj és néprajzi muzeumunkat is.

Óriási, majdnem emberfeletti volt a munka, de az elért eredmény bőven kárpótolt a multaknak keserűségéért.

A lefolyt évben elért megtakarítások előbb említett két főtisztvisé-

lőnknek köszönhető, a kiknek buzgósága és fáradhatatlan munkássága hálás elismerést érdemel, a kiket *Tanács József*, ellenőrünk hathatósan támogatott nehéz munkájukban.

A több mint 100.000 kor. értékű és törzsvagyonunkat alkotó muzeumunk látogatóinak a száma két évi fennállása óta a nyár folyamán a *tíz-ezeret* meghaladta.

Turista alkotásaink, egyesületi könyvtárunk és néprajzi gyűjteményeink gyarapodtak s úgy a fővárosi, mint a helyi és vidéki sajtó méltányolta az E. K. E. önzetlen és hazafias működését. *József Ágost* kir. herceg ő fensége egyesületünk magas védője állandó figyelemmel kísérve érdeklődött együletünk működése és élete iránt, meleg rokonszenvét és jóindulatát valahányszor csak alkalom nyílt reá, mindig éreztette egyesületünkkel s így legutóbb is arcképét küldötte meg folyóiratunk jubiláris számához, a melyet Berzeviczy Albert vallás és közoktatásügyi miniszter úr is üdvözlő sorokkal tett értékessé

Ő fensége kegyes védőnk állandóan vezércsillagként tündököl egyesületünk egén, a kinek magas és eredményekben gazdag érdeklődéséért állandó hálánkat és üdvözlőnket itt is megörökítve, honfiai üdvözléssel köszöntöm a megjelent tisztelt egyesületi tag urakat, vendégeinket és az érdeklődő tisztelt közönséget és ezzel az Erdélyi Kárpát-Egyesület XIV-ik rendes közgyűlését ezennel megnyitom.

A lendületes beszédet hosszantartó zajos éljenzés követte, majd ennek csillapultával, az elnök indítványára a köz-

gyűlés József Ágost kir. herceg, egyesületi védőhöz üdvözlő táviratot küldött. Ezután Kovács Géza titkár bejelentette a közgyűléshez érkezett üdvözlőleveleket. Üdvözlő táviratokat küldöttek a Magyarországi Kárpát Egyesület, a Tanítók túsztista egyesülete, a szebeni Kárpát Egyesület, gróf Kuun Géza v. b. t. tanácsos, továbbá levélben fejezte ki üdvözlését a Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület. A közgyűlésen képviseltette magát a Csizi Jód és Brom-fürdő is Pazár László orvos által.

Ezután következett volna az évi jelentés felolvasása, de mert ezt előzőleg kinyomtatva szétosztották, a felolvasást mellőzték és egyszerűen tudomásul vették.

Szekula Ákos vezérfelügyelő előterjesztette a számvizsgálók évi jelentését az 1903. évi zárószámadról, a melyet tudomásul vettek és köszönetet szavaztak Merza Gyula főpénztáros és Tanács József ellenőrnök.

Ezután az új tisztikar megalakítása következett. Elnök az új tisztikar és választmány megalakítása céljából jelölő bizottságot küldött ki Pap Mihály ezredes elnöklété alatt. A bizottságok tagjai voltak: Orbók Mór igazgató és Tanács József gyógyszerész. Míg a bizottság a jelöléseket megejtette, Merza Gyula főpénztáros bemutatta és ismertette az 1904. és 1905. évi költségelőirányzatokat, melyeket a közgyűlés elfogadott. — Az 1904. évi költségelőirányzat 15,000, az 1905. évi pedig 16,650 korona egyenleggel zárult.

Az egész tisztikarnak és választmánynak az elnök és Herrmann A. t. muzeumi igazgató kivételével mandátuma lejárván, a tisztikar a következőképpen alakult meg:

Heppes Miklós kir. tábl. tanácselnök, I. alelnök, Hangay Oktáv tanár II. alelnök, Szádeczky Lajos dr., egy. tanár III. alelnök, Teleki László gr., birtokos IV. alelnök, Zakariás János dr., ügyvéd V. alelnök, Kovács Géza főtitkár, Páll Andor mérnök titkár, Merza Gyula főpénztáros és szerkesztő, Ferenczy Gyula bankig. számvizsgáló, Szekula Ákos vezérfelügy. számvizsgáló, Hollitzer Nándor tanító jegyző, Kelemen Lajos tanárjelölt

jegyző és könyvtárnok, Tanács József gyógyszerész ellenőr, Müller Béla főkönyvelő könyvvezető, dr. Deák Albert ügyvéd jogtanácsos.

V á l a s z t m á n y i t a g o k :

Apáthy István dr. egyetemi tanár, Aszlán László bankhiv., Bartók György ev. ref. püspök, Bán Antal pt. felügy., Békéssy Károly dr. egyet. tanár, Csifó Salamon unit. lelkesz, Csiky Emánuel pü. számellenőr, Dax Adolf máv. felügyelő, Ejsler Mátyás dr. főrabbi, Erdélyi Károly dr. főgimn. igazgató (új), Éjszaky Károly nyug. máv. felügyelő, Fekete Gábor táblai tanácselnök, Fekete Nagy Béla vár. tanácsos, Gámán József dr. titkár, Gidófalvy István dr. kir. közjegyző, Gombos Ferenc nyomdatulajdonos, Gyárfás László főügyész, Hevesy József műasztalos, Incze Gerő táblabíró, Jékai Dániel dr. törvsz. bíró, Kolozsváry Sándor dr. egyet. tanár, Konrády Antal dr. egyet. tanár, Kovács Dezső ref. tanár, Kovács János unit. tanár, Kozma Ferenc ny. tanfelügy., Lészai Ferenc birtokos, Mansberg Sándor, Márki Sándor dr. egyet. tanár, Melitskó Frigyes máv. felügyelő, Merza Lajos kir. tan., főpénztáros, Nyiredy Géza dr. unit. tanár, Pap Mihály nyug. csendőrezredes, Pallós Albert igazgató, Pál István kanonok, Papp Kristóf kereskedő, Pataky Jenő dr. orvos, Puskás Béla birtokos, Ruzitska Béla dr. egyet. m. tanár. Szádeczky Gyula dr. egyet. tanár, Scheitz Vilmos dr. orvos, Sárdi Lőrinc bankhiv., Schönberg Miksa kereskedő, Sólyom János tanár, Szvacsina Géza polgm., Tomán Béla festő, Weisz József ügyvéd, Versényi Gábor tanár, Versényi György dr. tanár, Vuchetich Sándor pt. igazgató.

T ú r i s t a o s z t á l y.

Gyöngyössy Béla erdőfelügyelő elnök, Apáthy István dr. egyet. tanár alelnök, Nemes Győző máv. hiv. titkár, Holló Károly tanár titkár, (új).

I d e g e n f o r g a l m i o s z t á l y.

K. Fodor János máv. ellenőr elnök.

Fürdőügyi osztály.

Török Imre dr. orvos elnök, Hankó Vilmos dr. tanár titkár.

Székely társaság.

Orbók Mór tanítóképző igazg. elnök.

Múzeumi felügyelő bizottság.

Feilitzsch Arthur br. elnök, Szvacšina Géza alelnök, Kovács Géza titkár.

Háziipari osztály

Magyar Endre elnök, Hankó Veress Károly alelnök (új).

A fel nem olvasott titkári jelentésben több javaslat fordulván elő, annak egyes pontjait az elnök röviden ismertette, és azok elfogadására nézve a határozatokat kimondotta. Nevezetesebb határozatok voltak a következők: Jegyzőkönyvi köszönetet szavaztak a brassói, dévai, segesvári osztályoknak, Sztróini Román petrozsényi ügyvivőnek a diákturistákodás körül kifejtett ügybuzgó munkálkodásukért, Szádeczky Lajosnak mint az irodalmi bizottság elnökének, a „Világ-szép Erdély” című díszmunka előkészítése körül kifejtett fáradozásaiért s az irodalmi bizottság egyttal az „Erdélyi Kálauz” új kiadásának előkészítésével is megbizatik. Kimondották, hogy a múlt évben elhunyt főtitkárnak, Radnóti Dezsőnek közadakozásból siremléket állítanak. A turistaúttak készítése és az útjelzések munkálataiért jegyzőkönyvi köszönetet szavaztak Czárán Gyulának, Melitskó Frigyesnek és Nemes Győzőnek. Az elnök záróbeszéde után az ülés József Ágost kir. herceg, egyesületi védő éltesével véget ért.

Választmányi gyűlés.

Szeptember 15-én tartotta az Erdélyi Kárpát-Egyesület rendes havi választmányi ülését. Jelen voltak:

Feilitzsch Arthur báró, Orbók Mór igazgató, Melitskó Frigyes, Schönberg Miksa xereskedő, Pataky Jenő dr., Pap Mihály ezredes, Dax Adolf főfelügyelő, Nemes Győző máv. hivatalnok, Holló Károly tanár, Deák Albert dr. ügyvéd, Kelemen

Lajos tanár, Ruzitska Béla dr., Tánács József ellenőr, Merza Gyula főpénztáros és Kovács Géza titkár.

Elnökolt Feilitzsch Arthur báró. Előadott Kovács Géza titkár. Jegyzett Kelemen Lajos.

Elnök megnyitván az ülést, jelenti, hogy Kosutány Ignác dr. a gyűlésen való meg nem jelenhetését kimentette. A múlt ülés jegyzőkönyvét hitelesítették. Ezután Merza Gyula főpénztáros terjesztette elő a július és augusztus havi pénztárforgalmi kimutatásokat, a melyek szerint július hónapban a tiszta bevétel 559 kor. 55 fillér, augusztus hónapban pedig 1103 kor. 55 fillér volt. Szeptember hónapra áthoztak 658 kor. 97 fillér pénztár maradványt. Kovács Géza titkár ezután jelentést tett a központi irodának a nyári szünetön folytatott munkásságáról, illetőleg az egyesület 2 havi életéről.

A nyár folyamán számos kiránduló csoportot irányítottak, több kirándulási tervet dolgoztak ki. Különös gondot okozott a pénz nélkül utazó gyalogos diákturisták ügye. A muzeumot a nyár folyamán számos idegen látogatta. Az iskolai kirándulások utolsó csoportja a szilágy csehi polgári iskola volt, a kik az unitárius gimnáziumban voltak elszállásolva. Megrendezték a 3 napos részbenyi kirándulást, a mely alkalommal átvették az egyesület hármaskörútját. A turista-körútakat Czárán Gyula páratlan lelemnyességgel és ügyességgel készítette el. A kirándulás a legszebben sikerült. Leltárt készítettek az egyesület kliséiről, felülvizsgálták a könyvtárt, minden egyes könyvre az egyesület bélyegét alkalmazták, egyszóval az egész könyvtárt újra rendezték; 3 tárlóban kiállították az E. K. E. házi iparcikkei mintagyűjteményét. A választmányi iparkiallítás az egyesület képviseltette magát, hogy Kolozs megye háziiparát tanulmányozhassák. Kopenhágában Schumacher dán tudós fáradozik egy magyar háziipari kiállítás felállításán. A washingtoni nemzetközi földrajzi kongresszusra az egyesület meghívót kapott, azonban a nagy távolság miatt képviselőt nem küldhettek.

A tagdíj behajtást szorgalmasan folytatták. Kinyomatták és szétküldték a brassói osztály zajzoni és bucsecsi kirándulásainak meghívóit.

A titkár jelentését jóváhagyólag vették tudomásul.

A folyó évi rendes évi közgyűlés megtartására kitűzték október hó 2-ik napját, megállapították az 1904. és 1905. évi

költségvetést. Az 1904. évi költségvetés 15000 korona, az 1905. évi pedig 16650 korona egyenleggel irányoztatott elő. Felhatalmazást adtak az évi jelentés kinyomtatására. Ezután kandidáltak az új igazgató választmányt, mely alkalommal megemlékeztek a titkár odaadó, önzetlen működéséről, melyet évek hosszú során folytatott.

A múlt évi november hó közepén váratlanul elhunyt Radnóti Dezső halálával Kovács Géza posta- és táviráda főtiszt, a helybeli posteigazgatóság gazdasági osztályának derék főnöke, mint az Erdélyi Kárpát egyesület éveken át önzetlenül működő segédtitkára vette át az egyleti alapszabályok értelmében az iroda vezetését. A csaknem egy évig tartó ideiglenes állapot alatt Kovács Géza mint kiválóan gyakorlati érzékű ember úgy az elnökség, mint az egész választmány osztatlan elismerése mellett hűséges munkása és végrehajtója volt az E. K. E. határozatainak és érdekeinek.

Ennek elismerésül Orbók Mór és Merza Gyula meleghangú fölszólalásaira Seilitzsch Arthur báró elnöki kijelentésére a választmány egyhangulag köszönetet szavazott s ezzel Kovács Gézát mintegy a kiérdemelt főtítkári állásra jelölte.

Wenzel Miksa bánffyhungyadi főerdész beadványát a székelyői vizeséhez rendezendő kirándulásokra vonatkozólag Szováta fürdőigazgatóságának kérésével együtt kiadták a turista-osztálynak véleményes jelentéstétel végett. A fürdőigazgatóság ugyanis Szováta környékének turisztikai földolgozását kérte. Bernáth E. Sándor ügyét, aki az E. K. E. nevét engedély nélkül reklámtábláján alkalmazta, áttették Deák Albert dr. ügyvéd jogtanhoz.

Jelentést tett a titkár arról, hogy ma érkezik a budapesti tanítónőképző 44 növendéke Kolozsvárra. Brassó, Tusnád, Bálványosfürdő, Segesvár, Marosujvár volt a kirándulók célpontja. A kalauzolás és elszállásolás iránt való intézkedések megtörténtek. Új tagok felvétele és több kisebb ügy elintézése után az ülés véget ért.

A turista-egyesületek muzeumai.

A turistaság s a táj- és néprajz, a háziipar, a helyi történeti emlékek, nemkülönbén a szemléltető geográfia és a természettudományok egyéb vonatkozó gyűjteményei annyira szoros összefüggésben állnak egymással, hogy a találóan

mozgó kulturegyesületeknek nevezett turista szervezetek nemhogy túllépnék hatáskörüket, de egyenesen kulturmissziót teljesítenek, ha muzeumokat állítanak fel vagy olyanok alapítását elősegítik. A legutóbbi temesvári kongresszus alkalmából Dessewffy püspök is a vidéki muzeum alapítások érdekében hathatós érvekkel a gyűjtemények decentralizációja mellett tört lándzsát. Hazánkban eddigelé az E. K. E.-n kívül három turista egyesület, u. m. a Magyarországi Kárpát-Egyesület Poprádon, a szebeni Kárpát-Egyesület Nagyszebenben és a Délvidéki Kárpát-Egyesület Temesvárott alapszabályszerűleg tartanak fenn közérdekű és színvonalon álló táj-, illetve néprajzi muzeumot.

Még külföldön is, hol a néprajzi társaságok és folyóiratok egész sora foglalkozik az etnográfival, első helyen említendő a Club Alpino Italiano torinoi muzeuma, melynek a póparti kapucinus hegyen emelkedő palotáját épp úgy Torino város bocsátotta az idegen forgalmat szolgáló olasz turista egyesület szolgálatára, mint Kolozsvár az E. K. E.-nek a Mátyás-házat. A párisi Alpensi Klubnak, a svájci alpesi klub genfi osztályának stb. szintén vannak érdekes szakgyűjteményei, de azok mindentűtt, még a nagyobb muzeumok részéről is elismeréssel találkoznak, mert minden vonzó erővel bíró muzeum az idegen forgalmat, és a közművelődést fejleszti.

Helyreigazítás.

Folyóiratunk múlt számának 123. lapján *Barabás* Endre „Egy harisnyás székely szobrász” című cikkelye végén a sorok értelemzavarólag összekuszálódtak. Ime a helyesbítés:

Kérdezzük Molnár Danit, hogy nem unja-e már csinálni ezeket az állatokat? ő szerényen feleli: nem, de sokszor munkaközben újabb eszméje támad s akkor alig várja, hogy bevégezze azt, a melyken dolgozik, hogy ennél még jobbat csinálhasson.

Ilyen Molnár Dani, az egyszerű, harisnyás székely szobrász.

Szerkesztő: **Merza Gyula.**